

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ANNE-BABASI BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ
ERGENLERDE SOSYAL BECERİ VE KAYGI
DÜZEYLERİNİN AKADEMİK BAŞARILARI İLE
İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

Tezi Hazırlayan: **Elif Nur İYMEN**

Danışman: **Prof. Dr. Mazlum Çöpür**

İSTANBUL, 2020

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ANNE-BABASI BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ
ERGENLERDE SOSYAL BECERİ VE KAYGI
DÜZEYLERİNİN AKADEMİK BAŞARILARI İLE
İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

Tezi Hazırlayan: **Elif Nur İYMEN**

ÖZET

ANNE-BABASI BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ ERGENLERDE SOSYAL BECERİ VE KAYGI DÜZEYLERİNİN AKADEMİK BAŞARILARI İLE İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Elif Nur İyemen

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mazlum Çöpür

Temmuz 2020 – 79 sayfa

Boşanma, aile içerisindeki tüm aile fertlerini yakından ilgilendiren ve etkileyen bir durumdur. Boşanan çiftlerin etkilenmesinden ziyade ailenin tüm üyeleri en çokta çocuklar etkilenmektedir. Boşanmandan sonra aile üyelerinin tüm yaşam şartları bozulmakta ve çocuklar anne ya da babasından ayrı yaşamaktadır.

Boşanma sonrasında anne ya da babanın evden ayrılması, çocuğun başka okula gitmesi, arkadaşlar ve yaşam şartlarındaki farklılıklar çocukların bu duruma alışmalarını zorlaştırmakta, sosyal becerilerini olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz yönde olan değişimler ergen çocuklarda değişik sorunlarla ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırmada anne-babası boşanmış 84ergen ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış 217 ergenin sosyal beceri ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki İstanbul il örneklemini içinde incelenmiştir. Ayrıca buna bağlı olarak, çalışmada öğrencilerin bazı bireysel özelliklerine ve ailelerine ilişkin değişkenlere göre anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin sosyal becerileri ve kaygı düzeyleri arasındaki anlamlı farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada ölçme aracı olarak, Sosyal Beceri Ölçeği, Sürekli-Durumluk Kaygı Envanteri ve araştırmacı tarafından hazırlanan öğrencilerin bireysel ve ailesel özelliklerine dair bilgileri içeren Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Araştırmada bağımsız değişkenlere verilen cevaplara ilişkin frekans analizi yapılmıştır. Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin kaygı düzeyi ve sosyal beceri arasındaki ilişkiler korelasyon tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Ayrıca bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı incelenmiştir. Boşanmamış ailedeki öğrencilerin sosyal beceri puanları ile kaygı düzeyi puanları arasında pearson korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasındaki zayıf kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,250$; $p<0,05$). Boşanmış ailedeki öğrencilerin sosyal beceri puanları ile kaygı düzeyi puanları arasında pearson korelasyon analizi

sonucunda değişkenler arasındaki düşük kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,440$; $p<0,05$).

Anahtar kelimeler: boşanma, sosyal beceri, kaygı

ABSTRACT

Divorce is a phenomenon closely related to all members in the family. Divorce is the biggest blow to the kids. After the divorce, they are used to completely changing the layout, and probably one of the parents are staying away.

Parents divorce, children and the realization of the event, as well as the feeling of their father lives lost. During this period, one of the parents from leaving the house, new school, friends, and children's adaptation to changes in the order of the home immeasurably adversely affects social skills. These disadvantages, kids can show it indifferent disorders.

In this research, it was researched the relationships between anxiety levels and social skills of adolescents 84 whose parents had divorced and the same range of 217 whom are not divorced at the county of İstanbul. Also with relation to this, it was tried to determine the meaningful difference between social skills and anxiety levels of the adolescent's` parental marital status with respect to variables of their family and their own some individual characteristics.

In this research, , Social Skills Scale, State-Trait Anxiety Inventory and individual's information forms which were related to students` individual and their families` characteristic information prepared by researcher were used as a scale instrument.

In this study, it was done the frequency analysis of spreading of answers given to the independent variables. The relationships between social skills and anxiety levels of adolescents consisting of scale group were analyzed by using the correlation method. Also, it was examined whether there were meaningful differences between independent variables and dependent variables or not. As a result of the Pearson correlation analysis between the social skill scores and anxiety scores of the students in the divorced family, the weak strong relationship between the variables was found significant ($r=,250$; $p<0,05$). As a result of Pearson correlation analysis between the social skill scores and anxiety scores of the students in the divorced family, the low-strong relationship between the variables was found significant ($r=,440$; $p<0,05$).

Key words: anxiety, divorce, social skills

ÖNSÖZ

Boşanma, toplumu ve aile üyelerini etkileyen bir durumdur. Bu durum ebeveynlerden daha çok çocukları sarsmaktadır. Dikkat edilmesi gereken kısım ebeveynlerin boşanmayı nasıl karşıladıkları, boşanmadan sonra hayatlarını ve birbirleri ile ilişkilerini nasıl devam ettirttikleri ve çocukları ile düzenli olarak vakit geçirmeye devam etmeleridir. Mutsuz evli çiftlere göre; mutlu boşanmış ebeveynler çocukların gelişimi için daha verimli olabilir.

Ayrılan ebeveynlerin en büyük sıkıntılarında birisi, ayrılırken yaşadıkları sıkıntıları çocuklarına yeterli vakit ayıramamak ve sağlıklı iletişim kuramamaktır. Çünkü bu süreçte ebeveynler vakitlerini kendi sıkıntılarına ayırırlar ve çocuklarını bu süreçte ihmal ederler. Bu sebeplerden dolayı ergenlerde değişik rahatsızlıklarla kendisini gösterebilmektedir. Sosyal beceri ve kaygı bu rahatsızlıklardan birkaçıdır. Sosyal becerilerin yetersiz olması ya da azalması ve kaygı ile ders başarıları sıkı bir ilişki içerisindedir.

Bu çalışmada, yoğun akademik çalışmaları arasında vakit ayırarak bana yol gösteren ve yardımcı olan tez danışmanım Prof. Dr. Mazlum Çöpür'e ilgi ve desteğinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Evladı olmaktan onur duyduğum, verdiği destekle büyük katkısı olan canım anneciğim Neslihan İymen'e ve canım babacığım Mahmut Naim İymen'e sonsuz şükran ve sevgilerimi sunarım.

Elif Nur İymen

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Ergenlerin Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 2. Ergenlerin Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 3. Ergenlerin Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 4. Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 5. Ergenlerin Algıladıkları Ders Başarısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 6. Ergenlerin Lise 1. Sınıf Karne Notu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 7. Ergenlerin Lise 2. Sınıf Karne Notu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 8. Ergenlerin Lise 3. Sınıf Karne Notu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 9. Ergenlerin Kendilerini Yalnız Hissetme Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 10. Ergenlerin Anneleri İle İlişkisinin Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 11. Ergenlerin Babaları İle İlişkisinin Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 12. Ergenlerin Anne-Baba Boşanma Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 13. Ergenlerin Anne-Babası Boşandığındaki Yaşı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 14. Ergenlerin Ebeveyni Boşandıktan Sonra Kiminle Yaşıyor Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 15. Ergenlerin Ebeveyni Boşandıktan Sonra Baba Görme Sıklığı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 16. Ergenlerin Ebeveyni Boşandıktan Sonra Anne Görme Sıklığı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 17. Ebeveyni Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Cinsiyetine Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 18. Ebeveyni Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Anne Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 19. Ebeveyni Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Baba Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 20. Ebeveyni Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Kardeş Sayısı Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 21. Ebeveyni Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Ders Başarısına Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 22. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Lise 1 Karne Notuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 23. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Lise 2 Karne Notuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 24. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Lise 3 Karne Notuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 25. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Kendini Yalnız Hissetmeye Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 26. Ebeveyni Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Anne İle İlişkiye Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 27. Ebeveyni Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Baba İle İlişkiye Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 28. Ebeveyni Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Anne-Baba Ayrımına Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Tablo 29. Sosyal Beceri Ölçeğinin Güvenirlilik Analizi

Tablo 30. Kaygı Düzeyi Ölçeğinin Güvenirlilik Analizi

Tablo 31. Sosyal Beceri ve Kaygı Envanterinin Birlikte Güvenirlilik Analizi

Tablo 32. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Normal Dağılım Değerleri

Tablo 33. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Cinsiyet Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Mann Whitney U Testi) Sonuçları.

Tablo 34. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Anne Eğitim Durumu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları

Tablo 35. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Baba Eğitim Durumu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 36. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 37. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Ders Başarısı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 38. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Lise 1 Karne Notu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 39. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Lise 2 Karne Notu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 40. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Lise 3 Karne Notu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 41. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Kendini Yalnız Hissetme Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 42. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Anne İle İlişki Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 43. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Baba İle İlişki Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 44. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Boşanmada Kaç Yaşında Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 45. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Boşanmadan Sonra Kiminle Yaşadığı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 46. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Baba Görme Sıklığı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 47. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Anne Görme Sıklığı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Tablo 48. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Anne-Baba Ayrımı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Mann Whitney U Testi) Sonuçları.

Tablo 49. Boşanmış Ailedeki Öğrencilerin Sosyal Beceri Puanları İle Kaygı Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkiler

Tablo 50. Boşanmamış Ailedeki Öğrencilerin Sosyal Beceri Puanları ile Kaygı Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkiler

Tablo 51. Boşanmış Ailedeki Öğrencilerin Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 Karne Notu ile Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiler

Tablo 52. Boşanmamış Ailedeki Öğrencilerin Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 Karne Notu İle Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiler

Tablo 53. Boşanmış Ailedeki Öğrencilerin Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 Karne Notu ile Kaygı Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkiler

Tablo 54. Boşanmamış Ailedeki Öğrencilerin Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 Karne Notu ile Kaygı Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkiler

**ANNE-BABASI BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ ERGENLERDE
SOSYAL BECERİ VE KAYGI DÜZEYLERİNİN AKADEMİK
BAŞARILARI İLE İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv-vii
İÇİNDEKİLER.....	1-3

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1-Araştırmanın Konusu.....	4
1.2- Araştırmanın Amacı.....	4-5
1.3- Alt Problemler.....	5-7
1.4-Araştırmanın Önemi.....	7-8
1.5-Araştırmanın Sayıltıları.....	8
1.6- Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9

2.BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER

2.1-Boşanma.....	10-14
2.1.1-Boşanma ve Boşanma Nedenleri.....	10-11
2.1.2-Boşanmanın Ebeveynler Üzerindeki Toplumsal ve Bireysel Etkileri.....	12
2.1.3-Boşanmanın Çocuklar Üzerinde Görülen Etkileri.....	12-14
2.2-Sosyal Beceri	15-22

2.2.1-Sosyal Becerinin Tanımlanması.....	15-16
2.2.2-Sosyal Beceri Kavramsal Çerçeve.....	16
2.2.3-Sosyal Becerinin Önemi.....	16-20
2.2.4-Sosyal Beceri Gelişim Teorileri.....	20-21
2.2.5-Sosyal Beceri Alt Boyutları.....	21-22
2.2.5.1- Duygusal Anlatımcılık.....	21
2.2.5.2-Duygusal Duyarlılık.....	21
2.2.5.3-Duygusal Kontrol.....	21
2.2.5.4-Sosyal Anlatımcılık.....	21
2.2.5.5-Sosyal Duyarlılık.....	22
2.2.5.6-Sosyal Kontrol.....	22
2.3-Kaygı.....	23-24
2.4-Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	25-27

3.BÖLÜM

YÖNTEM

3.1-Araştırmanın Yöntemi.....	28
3.2-Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	28
3.3-Veri Toplama Aracı.....	28-30

4.BÖLÜM

BULGULAR

4.1-Bulgular	31-68
--------------------	-------

5.BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

5.1-Tartışma ve Yorum.....	68-72
----------------------------	-------

6.BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç	73
6.2-Öneriler.....	73-74

KAYNAKÇA.....	75-79
---------------	-------

EKLER

Ek 1- Bilgi Formu

Ek 2- Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği

Ek 3- Sürekli-Durumluk Kaygı Envanteri

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1-Araştırmanın Konusu

İnsanoğlu tabiatı gereği bir aile oluşturmaya gereksinim duymuştur. Aile zamanla toplumda en önemli değer haline gelmiştir. Aile bireyin büyüüp gelişimini sağladığı, duygusal gereksinimlerini karşıladığı bir ortamdır. Bu yüzden ailenin birey üzerindeki etkisi, doğumundan önce başlar ve tüm yaşamı boyunca sürer. Aile bireylerinin davranışları ve birbirleriyle olan ilişkileri çocuğun yaşamını önemli derecede etkiler.

Tarih boyunca toplumumuzda ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler meydana gelmiş ve toplumun en önemli kurumu olan ailede bu durumdan yapısal ve işlevsel olarak etkilenmiştir. Boşanma, kanunlar ile sağlanmış olan evliliğin veya karı koca ilişkisinin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi olarak adlandırılmaktadır. Boşanmanın birçok sebebi olabilmektedir. Ekonomik, sağlık, işsizlik, madde kullanımı, aile bireyleri arasında sorunlar, şiddet gibi birçok durum boşanmaya yol açabilmektedir.

Boşanmanın, çocuğun gelişimi üzerinde önemli bir etkisi vardır. Boşanan ailelerde, boşamanın meydana getirdiği psikolojik durum nedeni ile eşler kendi sorunlarına dalıp çocuklarını bu süreçte ihmal edebilmektedirler. Çocuğun anne ve babasının boşanması yaşantısını değiştirmekte ve bu durum da çocukta kaygıya neden olabilmektedir. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne-baba ile olan ilişkisi, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın mesleği, kardeş sayısı ve çocuğun başarı durumu sosyal becerisini ve kaygı oluşumunu etkileyen nedenlerdir.

1.2-Araştırmanın Amacı

Boşanmada çocuklar önemli derecede etkilenmektedirler. Çocukların alıştığı düzen ve yaşantısı değişmektedir. Anne-baba eşit olarak yeterince görülmediği için çocuk bu konuda kaygılar oluşturmaktadır. Bunların sonucu

olarak çocuğun ders başarısı, sosyal becerisi ve kaygı düzeyi etkilenebilmektedir.

Bu çalışmada anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin sosyal beceri ve kaygı düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin sosyal beceri ve kaygı düzeylerinin ders başarıları ile ilişkisi kişisel bilgi formu ve ölçekler ile elde edilen verilere göre değerlendirilerek anlamlı bir farklılık olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

1.3- Alt Problemler

Araştırmada belirlenen alt problemler ise şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Ergenlerin cinsiyeti değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Ergenlerin anne eğitim durumu değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Ergenlerin baba eğitim durumu değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Ergenlerin kardeş sayısı değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Ergenlerin ders başarısı değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
6. Ergenlerin lise 1 karne notu değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

7. Öğrencilerin lise 2 karne notu değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
8. Öğrencilerin lise 3 karne notu değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
9. Ergenlerin kendini yalnız hissetme değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
10. Ergenlerin anne ile arasındaki ilişki değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
11. Ergenlerin baba ile arasındaki ilişki değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
12. Ergenlerin anne ile arasındaki ilişki değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
13. Ergenlerin boşanmada kaç yaşında değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
14. Ergenlerin boşanmadan sonra kiminle yaşadığı değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
15. Ergenlerin baba görme sıklığı değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

16. Ergenlerin anne görme sıklığı değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
17. Ergenlerin anne baba ayrımı değişkenine göre, sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanı ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
18. Boşanmış ailelerde öğrencilerin sosyal beceri puanı ile kaygı düzeyi puanı ortalamaları arasında ilişki var mıdır?
19. Boşanmamış ailelerde öğrencilerin sosyal beceri puanı ile kaygı düzeyi puanı ortalamaları arasında ilişki var mıdır?
20. Boşanmış ailelerde öğrencilerin lise 1, lise 2 ve lise 3 karne notu ile sosyal beceri puan ortalamaları arasında ilişki var mıdır?
21. Boşanmamış ailelerde öğrencilerin lise 1, lise 2 ve lise 3 karne notu ile sosyal beceri puan ortalamaları arasında ilişki var mıdır?
22. Boşanmış ailelerde öğrencilerin lise 1, lise 2 ve lise 3 karne notu ile kaygı düzeyi puan ortalamaları arasında ilişki var mıdır?
23. Boşanmamış ailelerde öğrencilerin lise 1, lise 2 ve lise 3 karne notu ile kaygı düzeyi puan ortalamaları arasında ilişki var mıdır?

1.4-Araştırmanın Önemi

Araştırmanın en önemli amacı boşanmış olan ebeveynlerin ergen çocuklarının sosyal beceri, kaygı düzeyi ve buna bağlı olarak ders başarısının etkilenip etkilenmediğinin ortaya çıkarılması olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın literatür kısmında boşanma, sosyal beceriler ve kaygı düzeyinin kavramsal olarak araştırılması amaçlanmıştır. Bu alanda yapılan

literatür taraması ile analiz kısmında yapılacak olan araştırmanın desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmada boşanma sonrasında ergenlerde sosyal beceri, kaygı ve buna bağlı olarak ders başarısının ne ölçüde etkilenip etkilenmediği ölçülecektir. Anne-babası ile birlikte yaşayan ergenlerin sosyal beceri ve kaygı düzeyleri ölçülerek boşanmış ailelerin ergen çocukları ile karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Sosyal beceri ve kaygı düzeyi arasında olabilecek ilişki ya da ilişkiler ile ilgili yerli ve yabancı çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar neticesinde boşanmanın sosyal beceri, kaygı ve ders başarısına etkisi olduğu saptanmıştır.

Boşanmış ailelerin ergen çocuklarında görülen kaygı veya sosyal beceri düzeyleri ile ayrı ayrı birçok araştırma yapılmıştır. Fakat sosyal beceri ve kaygı düzeyinin ders başarısı üzerindeki etkisi ile ilişkili hiçbir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple araştırma kendi alanında özgün ve yeni bir araştırma olacaktır.

1.5 - Araştırmanın Sayıtları

Öğrencilere uygulanan “Sosyal Beceri Envanteri” ve “Sürekli-Durumluk Kaygı Envanteri” nin onların sosyal beceri ve kaygı düzeylerini yansıttığı, “Kişisel Bilgi Formu” nun ise öğrencilerin yaşlarına uygun, anlayabilecekleri bir dilde hazırlandığı varsayılmıştır.

Araştırma örnekleminin, evreni doğru olarak yansıttığı varsayılmıştır. Öğrencilerin, kendilerine verilen ölçme araçlarına samimi ve doğru cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.6 - Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma konusu olarak belirlenen boşanma, sosyal beceriler ve kaygı kavramları birçok öğeye içerisinde yer vermektedir. Bu sebeple çalışma bu üç kavramın arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacı ile boşanmış ailelerinin ergen çocuklarının sosyal beceri ve kaygı düzeylerini belirleme ile sınırlandırılmıştır

Araştırma coğrafi olarak İstanbul ili ve özel öğretim kursundaki lise son sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde, çalışmanın içeriğini oluşturan; boşanma, sosyal beceri ve kaygı konuları ile ilgili kavramsal ve kuramsal açıklamalara ve bu alanda yapılan araştırmalara değinilmiştir.

2.1-Boşanma

2.1.1-Boşanma ve Boşanma Nedenleri

Yasal açıdan boşanma, evliliğin mahkeme kararı ile sona erdirilmesidir. Boşanma aile üyelerinin parçalanması ya da tamamen birbirinden kopmasına neden olan ve tüm aile fertlerini etkileyen bir durumdur. Boşanmaların büyük kısmının, evliliğin ilk zamanlarında olduğu varsayılsa da, boşanmadan en çok etkilenenin, ergen çocuklar olduğu bilinmektedir.

Türkiye’de boşanmanın sebepleri, kanunlar ile belirlenmiştir. Boşanmanın birçok sebebi olabilir. Ekonomik sıkıntılar, sağlık sorunları, işsizlik, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, eşlerden birinin diğerinin canına kast etmesi, aldatma, ilgisizlik, kıskançlık gibi pek çok sorun boşanmaya sebep olabilmektedir.

Boşanmanın bir başka tanımına göre çiftlerin eş olarak birbirinden ayrılmaları ile başlayıp mahkeme kararı ile bitmektedir. Bu durum altı aşamadan oluşmaktadır (Özgüven, 2001:310);

- Boşanma, ilk olarak çiftlerin eş olarak bağlarının kalmaması ile ilgili “duygusal” boşanma yani çiftlerin aralarındaki sorunları fark etmeleri ile ortaya çıkmaktadır. Çoğunlukla ilk olarak çiftlerden birinin mutsuzluk ve hiçbir şeyden memnun olmaması ile ortaya çıkmaktadır.

- Yasalara göre “hukuki” boşanma; çiftlerden birinin ya da ikisinin de hukuki olarak boşanmaları için bir avukata başvurmasıyla başlamaktadır. Çiftlerden birinin evden gitmesi, çiftlerin yaşı, eğitimi düzeyi, ekonomik durumlar gibi faktörlerden etkilenecek boşanma farklı etkilere yol açabilmektedir.
- Mal bölüşümü ve nafaka sıkıntıları ile ilgili “ekonomik” boşanma,
- Boşanan ebeveynler arasında çocukların kimde kalacağı, evden ayrılan ebeveynin çocuğu görme şartları, anne-babanın çocukları ile ilgili alması gereken sorumluluklar gibi kararların alınması boşanmada strese neden olabilmektedir.
- Yaşamlarında meydana gelen farklılıklar ile ilgili “sosyal” boşanma: Çiftlerin boşanma sonrasında ortak çevrelerinden kopması yeni bir çevreye katılmasıyla başlamaktadır. Ayrılan çiftler ortak çevreyle görüşmekten hoşnut olmayabilir.
- Boşanan çiftlerin tekrardan bağımsızlık elde etmeleri sonucu yaşadıkları sorunlarla ilgili psikolojik boşanma: Boşanan bireylerin ayrılığı benimsemesi ve artık bağımsız birey olması söz konusudur.

Bazı toplumlarda boşanma kabul edilmemekte veya anlayışla karşılanmamaktadır. Eğitimli toplumlarda boşanma daha anlayışla karşılanmaktadır. Kültürel değerlerin boşanmaya karşı önemli bir etkisi vardır. Ülkeden ülkeye boşanma olumlu ya da olumsuz tutum açısından değişiklik gösterebilmektedir. Aile kavramına verilen öneme ve gösterilen tutuma karşı bazı ülkelerde boşanma daha basit ve kolay bir şekilde gerçekleşirken bazı ülkelerde ise boşanma daha zor ve geç gerçekleştirilmektedir.

2.1.2-Boşanmanın Ebeveynler Üzerindeki Toplumsal ve Bireysel Etkileri

Boşanma eşler üzerinde olumlu ve olumsuz birçok etkiye yol açabilmektedir. Boşanma sonucunda ayrılan çiftler, toplumda psikolojik baskı yaşayabilmektedir. Bu da beraberinde çeşitli rahatsızlıklara neden olabilmektedir. Boşanma sonrasında özellikle kadınlar yaşamlarına devam etmeleri konusunda çok fazla sıkıntı yaşamaktadırlar.

Toplumlarda sanayi devrimi sonrasında birçok değişimler meydana gelmiştir ve özellikle kadının toplum içindeki yaşantısında önemli gelişmelere yol açmıştır (Dallos, 1990: 385). Bu durumda kadınların iş hayatında daha aktif olmalarını sağlamış, kadınların kendilerini güvende hissetmeleri boşanma sürecini daha kolay getirmiştir.

Boşanma da en çok kadınlar kendilerine olan güvenlerini kaybetmekte, aynı düzenlerine devam etmeleri zor bir hal alabilmektedir. Ekonomik sıkıntı çekmemek için bazen sessiz kalmayı seçen boşanmış kadınların çalışma istekleri azalabilmekte, aynı düzenlerini devam ettirememeye noktasına gelebilmektedirler (Kiely, Henbest 2000:67). Aynı düzeni devam ettirmede yaşanan sorunların uzantısı olarak çevreden tamamen kopma sürecine girmektedirler (Burke1995:28).

Boşanmanın ekonomik olarak etkileri; işten ayrılma, işte yükselme imkânlarının kaybedilmesi çalışma isteğinin düşmesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Kim, Kleiner 1999:1).

2.1.3-Boşanmanın Çocuklar Üzerinde Görülen Etkileri

Boşanan çiftler, boşanmanın meydana getirdiği sıkıntılı bir sürecin içerisinde olmaları sebebi ile çocuklara gereken ilgiyi veremeye bilmektedirler. Çünkü boşanan çiftler zamanlarının çoğunu kendi sorunlarına harcamaktadırlar.

Boşanmanın, çocukların gelişimlerinde ruhsal ve sosyolojik açıdan önemli bir etkisi vardır. Çocuklar ile yapılan çalışmalar çocukların, boşanmayı reddettiklerini göstermektedir. Çocuklar anlaşılamayan anne ve babalarını, huzursuz aile ortamını boşanmaya tercih etmektedirler(Çağdaş, Seçer, 2004 :220).

Boşanma ailenin tüm fertleri için zor bir süreçtir. En kolay gözüken sıkıntısız boşanmalarda bile çocuklar boşanmadan olumsuz etkilenebilmektedirler. Erken çocukluk döneminden itibaren ebeveynleri ile yaşayan çocuklarda güvenli bağlanma gerçekleşir. Bu çocuklar, yetişkinliklerinde olumlu ilişkiler kurabilen kişiler olarak karşımıza çıkar (Bee, 2009: 608). Anne baba ile bir arada büyüme bir çocuk için bu sebeple önem arz etmektedir.

Boşanma birçok sonuçları olan bir durumdur. Boşanmanın etkileri her kişide farklı olarak ortaya çıkmaktadır ve en çokta çocuklar üzerinde kötü etkilere yol açabilmektedir. Evlilik boşanmaya kadar gelmişse, boşanan çiftlerin dikkat etmesi gereken kısım, çocuklarının boşanmadan en az oranda etkilenmesinin sağlanmasıdır (Asiltürk, 2004: 17-24).

Boşanma durumuna alışma her çocukta farklılık gösterebilmektedir. Çocuk ebeveynlerine içten öfke besleyebilmektedir. Artık eskisi gibi ebeveynleri ile bir arada yaşayamayacak, anne ve babasının olumlu ya da olumsuz beraber yaşamalarına şahit olamayacaktır. Bu sebeple boşanma çocuk için hoş karşılanmayan bir durum olacaktır (Salk, 1998: 215).

Boşanma da çocuklarda sinir, içe kapanıklık, endişe, suçluluk ve kaygı gibi duygular genellikle görülen duygulardır. Çocuğun aile yapısının değişmesi çocukta kaygıya yol açabilmektedir. Çocuğun cinsiyeti, anne-baba davranışları, anne-babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, boşanmadaki yaşı, anne-baba ile olan ilişkisi ve çocuğun başarı durumu kaygı oluşumunu ya da düzeyini etkileyen nedenlerdir.(Walczak, Burns;2004).

Çocuklar, ebeveynlerinin boşanmalarına karşı yaşlarına ve kişilik özelliklerine göre farklı tepkiler vermektedir. Boşanmış anne babaları olan çocuklarda, özellikle erkek çocuklar, tepkilerini daha çok kavga ederek, anne babalarına göstermektedirler. Yaşı büyük olan çocuklar boşanmayı daha iyi anlayabilmelerinden, dolayı tepkilerini çoğunlukla boşanmadan sorumlu tuttıkları ebeveynlerine yöneltirler. Bazı çocuklar ise tepkilerini sessiz kalarak içlerine kapanarak ve iletişimlerini keserek gösterirler. Boşanan aileleri olan çocuklara tepkilerini ifade için olanak vermek gerekir (Brown, 1997).

Boşanma sonrasında okula giden çocuklarda, derslerinde başarısızlık ve uyum sorunu görülmektedir. Yeme alışkanlıklarında ve uyku düzenlerinde de sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Öz güvenini kaybeden, çevreye uyum sorunu yaşayan çocukta iletişim becerileri de azala bilmektedir.

Yapılan çalışmalar, boşanmış ailelerde ergen çocuklarda psikolojik sorunların yüksek oranda görüldüğünü ortaya koymaktadır. En çok rastlanılan psikolojik sorunlar arasında ders başarısızlığı, davranışlarda meydana gelen sorunlar ve duygusal sıkıntılar sayılmaktadır (Yörükoğlu, 2000: 109).

Her boşanma, çocuklarda birçok soruna neden olmaktadır. Bu sorunlar çocukta, öfke, kavga etme, hırçınlık, uyku problemi, yoğun yaşanan kaygı, ders başarısızlığı şeklinde ortaya çıkmaktadır (Yavuzer,1999: 53).

Boşanmada çocuğun yaşına ve kişilik özelliğine bağlı olarak, çevre uyum sorunları, ders başarısızlığı, alkol-madde kullanımı, uyku problemi, yeme bozukluğu, kaygı ve sosyal beceri gibi sıkıntılar ortaya çıkmaktadır.

Ergenlik döneminde araştırmacılara göre anne baba kontrolü madde kullanımı, yanlış tutum ve davranışlarda önemli bir yer tutmaktadır (Santrock, 2012: 367). Boşanan çiftlerde kendileri ile olan çatışmadan ergenlik çağındaki çocuğu üzerinde denetimsizliği olabilmektedir. Buda ergen çocukta problemleri davranışlara yol açabilmektedir.

Boşanmış ailelerde çiftler arasında boşanma sonrasında bile devam eden tartışmalar, çocukta kaygının oluşmasına ya da artmasına sebep olabilmektedir. Kaygı çocuklarda farklı biçimlerde kendini gösterebilir. Bazı çocuklar kaygı durumundan kaçmak için sessizleşebilir, yaşlıları ile iletişim kurmazlar. Bazı çocuklar ise, gerileme, reddetme, bastırma ve yansıtma gibi birçok savunma mekanizmaları geliştirirler (Çağdaş, Seçer, 2004:358).

2.2-Sosyal Beceri

2.2.1-Sosyal Becerinin Tanımlanması

Bireylerin birbirleri ile etkileşim kurmalarında sosyal beceriler önemli etmenlerdendir. Toplumda insanların bir arada yaşamalarında sosyal beceriler önemli bir araçtır. Sosyal beceriler, bireyin kendine uygun tavırları sergileme yeteneğidir. Birey içinde bulunduğu konuma göre sosyal beceri davranışları sergilemelidir.

Sosyal beceriler, birbirinden farklı özellikleri bünyesinde bulundurması sebebi ile farklı özelliklerine göre, kendini ifade etme becerisi, atılganlık becerileri ve iletişim becerileri olarak sınıflandırılmıştır (Güçlü,1998).

Sosyal beceriler insanların birbirleriyle sağlıklı iletişim kurmalarına olanak sağlamaktadır.

Sosyal beceri düzeyleri yüksek olan kişiler, akranlarınca benimsenmekte, okul başarısı artmakta ve okulda daha uyumlu olmaktadır. Sosyal becerinin altı boyutu olduğu kabul edilmektedir. Bu sınıflandırmayı yapan başka bir yazar ise (Kohl, 1990, akt. Yüksel, 1998).

Duyuşsal Anlatımcılık (Emotional Expressivity): Kişinin jest, mimik gibi sözel olmayan iletişim becerilerini ölçer.

Duyuşsal Duyarlık (Emotional Sensitivity): Çevresindekilerin sözel olmayan jest, mimik gibi iletişimlerini anlama ve yorumlamadır.

Duyuşsal Kontrol (Emotional Control): Kişilerin sözel olmayan jest, mimik gibi ifadelerini düzenleme ve iletmedir.

Sosyal Anlatımcılık (Social Expressivity): Sözel olan mesajları ve kişilerin birbirleriyle sosyal olarak yakınlaşıp iletişime geçmesi ve iletişimde bulunmadır.

Sosyal Duyarlık (Social Sensitivity): Çevresindekilerin sözel olan iletişimlerini anlama becerileridir.

Sosyal Kontrol (Social Control): Sosyal rol de bulunma ve kişinin sosyal açıdan kendini ifade etme becerileridir.

2.2.2-Sosyal Beceri Kavramsal Çerçeve

Sosyal beceriler, insanların birbirleri ile iletişimlerini sağlayabilmek için gösterdikleri davranışlardır.

Sosyal beceriler, kişilerin karşılıklı iletişimini güçlendirmektedir. Yaşamı boyunca birey sosyal becerilerini kullanabilmektedir. Sosyal açıdan sosyal beceriler insanların birbirleri ile iletişimini güçlendirerek yaşam kalitesini güçlendirmektedir.

Sosyal beceriler, öğrenilmiş davranışlardır. İnsanların birbirleri sağlıklı iletişim kurabilmesi için sosyal beceriler gereklidir. Bireyin toplum tarafından olumlu tepkiler almasını sağlamaktadır.

2.2.3-Sosyal Becerinin Önemi

Sosyal beceriler, insanların birbirleriyle sağlıklı iletişim sağlayabilmesi için yapmaları gereken davranışların tümüdür.

Sosyal beceriler, kişinin amacına yönelik öğrenme ile kazandığı davranışlarıdır.

Bu davranışlar (Yüksel, 2004:3);

- Hedefe uygun,
- Kişiyeye ait hedeflere yakınlaştırıcı,
- Duruma ait,
- İfade edilebilir davranış,
- Öğrenilebilir,
- Kişinin bilişsel olarak isteği doğrultusunda olan davranışlardır.

Sosyal beceriler bir başka ifade ile kişinin iyi ya da kötü duygularını duruma uygun olarak ifade edebilmesi, kendi haklarını savunabilmesi, kendi düşünce yapısına karşı ters gelen düşüncelere ya da davranışlara yeri geldiği zaman tepki gösterebilmesine olanak veren beceriler olarak adlandırılmaktadır (Avcıoğlu, 2005:9- 11).

Bir başka ifade ise sosyal beceriler, kişilerin kişiler arası olaylarda ortamdandan pekiştirme sağlamak ya da devam ettirmek için benimsedikleri tespit edilebilir öğrenme ile kazanılmış davranışlar olarak nitelendirilmektedir (Sevinç, 2003:312).

Sosyal geçerlik esas alınarak yapılan ifade: Olumlu sonuçlara yol açan iletişim becerileri olarak adlandırılmaktadır. Okul ve yaşına uygun sosyal tutum ve tavırları olan ergen öğrenci, yaşlıları ve çevresi tarafından benimsenerek, ders başarısına olumlu yönde etkilenmektedir (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2004: 21-22).

Akkök (1996) sosyal becerileri şu şekilde sıralanmıştır.

- Sosyal iletişimi kurma ve devam ettirme, bunların içinde; dinleme, iletişimi ilerletme, teşekkür etme, övgü, yardım isteme, özür dileme, ikna etme vb. davranışlar bulunmaktadır.
- Başkalarıyla sosyal iletişim kurma becerileri, bunlar arasında; çevresindekilerin davranışlarını anlamaya çalışma, sorumluluk üstlenme şikâyet belirtme vb. davranışlar bulunmaktadır.
- Duyguların belirtilmesine yönelik becerilerdir. Bunlar; kendine ait duygularını yorumlama, duygularını belirtme, korku ile baş etme, becerileridir.
- Başkalarının davranışlarını yorumlamaya yönelik beceriler, bunlar; arasında; izin isteme, başkalarına yardım da bulunma, öfkeyi uygun bir şekilde belirtme ya da bastırma gibi davranışlar olabilir.
- Stresi kontrol altında tutmaya yönelik becerileri, bunlar; başarısızlık gibi olumsuz durumla baş etme, toplum baskısıyla baş etme, yalnız ile baş etme gibi davranışlardır.
- Bir sorunu çözme ve plan yapma becerileri, bunlar arasında; çevreden bilgi edinme, hedef oluşturma, işe odaklanma örnek olarak verilebilir (Milli Eğitim Bakanlığı, 1996:2-3).

Bazı araştırmacılar, sosyal beceriyi ifade ederken altı ortak özelliğin bulunduğunu öne sürmektedirler (Yüksel, 2004:4). Bunlar:

- Öğrenme ile elde edilir. Çevresindekilerin iyi yönde tepkilerine neden olacak ve kötü yönde tepkilerin önüne geçecek, çevresindekilerle iletişimi olağan hale getirebilecek, sosyal olarak benimsenebilir olan öğrenilmiş tutumları sosyal beceriler sözel ve sözel olmayan kendine ait tutumlardan oluşur,
- Davranışı oluşturmada etkilidir. Toplumda iz bırakan, amaca uygun davranışlardır.

- Duruma özel ve sosyal içeriğe göre farklılaşan sosyal beceriler diğerlerinden gelen iyi sosyal pekiştirenlerini artırır.
- Karşılıklı iletişim zamanlamaya ve iletişime dayalı davranışlardır.
- Hem belirli fark edilebilir tutumlar hem de fark edilmeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içinde bulunduran davranışlardır.
- Başkalarının sosyal konumu, cinsiyeti ve yaşı gibi faktörlerden etkilenir.

Kişinin insanlarla sağlıklı bir iletişim kurabilmesi, sosyal becerileri bireyin gelişimi açısından önemlidir. Sosyal becerileri olmayan bireyler insanlarla sağlıklı bir iletişim kurmakta güçlük yaşamaktadır.

Sosyal becerilerde yeterlilik ise yaşlıları tarafından kabul görme, ders başarısı, sosyal yardım, sosyal uyum, atılganlık, sosyal güven ve bunun gibi olumlu durumların ortaya çıkmasına yardımcı olmaktır. Çocuklar bir araya geldiklerinde yetki ve sorumluluklarını öğrenirler, birbirlerine rehberlik yaparak sosyal kuralları birbirlerine öğretirler. (Bacanlı ve Erdoğan, 2003:354; Cole, M; Cole, S, Lightfoot, 1996:564-583).

İnsanlar, çevresindekiler ile iletişimi imkan sağlayan, benimsenebilir davranışlarının olmasını istemektedir. Bu tepkilere de sosyal beceri olarak tanımlanmaktadır. Sosyal beceriler kişinin yaşamında önemli bir etkiye yol açmaktadır (Genç,2005:43).

Sosyal becerileri gelişmemiş olan kişiler, kaygı, öfke, uygun olmayan tepkiler, depresyon, yalnızlık, içe kapanma, düşük akademik ve ders başarısı gibi olumsuz durumlar sergilemektedirler.

Sosyal becerilerin en önemli noktaları şu şekilde sıralanmaktadır (Merrell, Gimpell, 1997:3);

- İlk olarak öğrenme; önemli olarak öncelikle öğrenme, çevreyi gözlemleme, uygulama ve geri dönütler ile elde edilir.
- Sözel ve sözel olmayan tutumların tümüdür.

- Etkin davranışlar içerir.
- Sosyal çevreden alınan olumlu davranışların çoğalması ile olan becerilerin gelişmesine olanak sağlar.
- Çevrenin koşullarından etkilenir.
- Sosyal başarıdaki eksiklikler ortaya çıkar ve bu duruma uygun eğitim planları tasarlanabilir.

Sosyal beceriler, insanlar arasında sağlıklı iletişimi sağlayan davranışlardır. Sosyal becerilerin oluşmasını ya da gelişmesini etkileyen birçok sebep vardır.

2.2.4-Sosyal Beceri Gelişim Teorileri

Psikanalitik kurama göre sosyal becerinin sağlıklı oluşmasında ve gelişmesinde ailenin önemli bir yeri vardır. İlk olarak Freud daha sonra Erikson ve Sullivan sosyal beceriler ile ilgili araştırmalar yapmışlardır.

Freud için sosyal gelişim, çocuğun gelişim dönemlerindeki bilinç ve bilinçaltı oluşumların tamamından oluşur. Bu evrelerin hepsinde bilinç veya bilinçaltı oluşumların yönelimi beklenen düzeyde olduğunda, ileriki aşamaların oluşumuna da ortam sağlanmış olunur (Özbay, 2004:50).

Freud tutum etkilerine çocukluk deneyimlerine ve bilince değinerek önemli katkı sağlamıştır. Cinsel dürtülerin doyuma duyulan fiziksel ihtiyaç isteğinin, ergen bireyin tavırlarını belirleyen etmenler olduğunu belirtmiştir. Ergenlik çağındaki ebeveynlerden ayrılma arzusunu da yaşlılarıyla arkadaşlık kurma isteğinin bir neticesi olarak tespit etmiştir. Freud ergenlerin yeni uyanan cinsel dürtüleri sebebiyle kaygılı ve duygu durumlarının sık değişimli olduğunu savunmuştur (Kulaksızoğlu, 2000:21-24).

Erikson, Freud'un düşüncelerini etkisi altında olmakla beraber, kişilik gelişimine ilişkin bazı düşüncelerini vurgulayarak, psikososyal kişilik kuramı olarak nitelendirilen bir kişilik kuramı geliştirmiştir (Yeşilyaprak, 2004:120).

Ebeveyn çeşitleri, aile içi ilişki etmenleri, sosyo ekonomik durumlar, sağlık ve genel yaşam şartları, öğrenmede çocukta büyük etkileri ortaya koymaktadır. Öğrencilerin, başarılı olabilmek için öğretmenleri ve yaşlılarıyla ilgili beklentileri, dikkatleri için sahip olduğu deneyimler, daha fazla olumlu sonuçlar meydana getirir (Frankenberger, 2005:10).

2.2.5-Sosyal Beceri Alt Boyutları

2.2.5.1- Duygusal Anlatıcılık

Kişilerin jest, mimik gibi ifade becerilerini, özellikle ifadelerini iletme becerilerini ölçer (Riggio, 1986:651). Duyuşsal anlatıcılık becerisi yüksek bireyler, kendine güvenen yaşam dolu bireylerdir.

2.2.5.2-Duygusal Duyarlılık

Çevresindekilerin jest, mimik gibi ifadelerini alma ve anlama becerilerini ölçmektedir (Riggio, 1986: 651). Becerisi olan kişiler çevresindeki kişinin jest, mimik gibi duyuşsal ifadelerini doğru ve hızlı bir şekilde anlayabilmektedirler.

2.2.5.3-Duygusal Kontrol

Kişilerin jest, mimik gibi davranışlarını düzenleme ve kullanma becerilerini ölçmektedir (Riggio, 1986:651). Duygusal kontrolü gelişmiş kişiler ortama uygun davranış da bulunabilirler.

2.2.5.4-Sosyal Anlatıcılık

Sözel olan ve kişilerin birbirleriyle sosyal iletişim halinde olma becerilerini ölçmektedir (Riggio, 1986:651). Sosyal anlatıcılık becerisi

yüksek bireyler sözel konuşmada başkalarıyla sosyal etkileşime girme becerilerine sahiptirler.

2.2.5.5-Sosyal Duyarlılık

Çevresindekilerin sözel ifadelerini anlama becerileridir (Riggio, 1986:651). Sosyal duyarlılık becerisi gelişmiş olan bireyler, sosyal davranışları gösterirken sosyal normları önemsemektedirler. İyi bir dinleyici, izleyici ve diğer bireylere karşı naziktir.

2.2.5.6-Sosyal Kontrol

Sosyal rol oynama ve kişinin sosyal olarak kendini ifade etme becerileridir (Riggio, 1986: 651). Sosyal kontrol becerisi yüksek olan bireyler bulunduğu çevreye ve konumuna uygun davranış gösteren bireylerdir.

2.3-Kaygı

Kaygı, stres ve korku gibi öznel olarak yaşanan duygulardır. Bireyin kendini tehlike altında hissettiği bir olayda veya durumda ortaya çıkar. Kaygı, çok kullanılan tepkiler ve stres duyguları ile anılır. (Kozancıoğlu & Ekberzade, 1994: 162).

Kaygı davranışlarımız ile ortamdaki koşullarla ile çelişkiden, ya da bir inanç duygusu ile olan çelişkiden ortaya çıkan belirsiz problem ve tıkanıklıktır (Horney,1995: 78).

Kaygı, çoğunlukla korku, merak, stres ve endişe duygularıdır. Bireyin yaşatışında en fazla rastlanılan duygudur. Herkeste farklı düzeylerde kaygı olur ve kaygısız birey yok denecek kadar azdır. Kaygının türleri ve düzeyi önemli yer tutmaktadır. Kişi kaygıya ilgisini verirse, birey günlük hayatında sıkıntılara düşer ve tavırlarında problemler yaşamasına yol açar (Özpoyraz & Kulan, 2005)

Durumluk kaygı ve sürekli kaygı olarak iki biçimde ortaya çıkar. Bir problem ya da karşılanmayan bir istek nedeniyle oluşan durum geçici kaygı, bireyin bütününe tehdit eden, problemden oluşan, sürekli uzun süren kaygıdır (Beydoğan, 1992: 58).

Kaygı kişinin bütününe tehdit eden ve stres olarak adlandırılabilir. Kaygı bozuklukları kişinin kendini yetersiz görmesi, sosyal beceri eksiklikleri ve ders başarısızlıklarla birlikte meydana gelir (Yorbık, 2006).

Psikoanalitik kurama göre kaygı, kişinin kendisiyle çelişki halinde olma durumudur. Bilinç kısmında meydana kaygı gelir. Davranışçı anlayışa göre ise kaygı öğrenile bilen durumdur. Şartsız davranışlara neden olur. Ayrıca sosyal öğrenme ile ailenin tepkileri de model olarak belirlenir. Bilişsel görüşe göre ise kaygının bir durum karşısında nasıl idrak edip davrandığı ile ilgilidir (Yüksel & Yurdaşık, 2000).

Sullivan'a göre kaygının sebeplerinin başında çocuğun yetişmesinde etken olan kişiler vardır. Bulaşıcı olan kaygı anneden çocuğa empati yolu ile gerçekleşir. Yanlış tutumlar, tutarsızlık, çocuğun ilk toplumsallaşma

deneyimleri, ceza yöntemlerine eşlik eden itici ebeveyn tutumları çocukta kaygının oluşmasına sebep olur.(Yanbastı, 1996: 127).

Başaran'a (1982) göre, özgüvensizlik ve benlik duygusunun sağlıklı oluşu kaygıların başlıca sebebidir (Başaran, 1982).

Ebeveynlerin birbirlerine zıt düşen istekleri ve öğütleri çocuğun şaşkınlığa düşmesine ve kaygılar geliştirmesine sebep olur. Eğer bu ilişkiler boşanma ile biterse çocuklar için durum daha da karmaşık bir hal alır. Çocuğun ilk toplumsallaşma deneyimlerinde karşılaştığı bu zorluk kaygı duygularının yerleşmesine sebep olur. (Gençtan, 1993: 88).

Kaygının genellikle ailesel olduğu da ileri sürülmektedir. Çocuğun yaşamını etkileyecek evden ayrılma, yeni bir çevre, ebeveynlerden ya da aileden birinin kaybı, boşanma gibi önemli durumlar sonrasında da kaygı oluşabilir. (Erdoğan, 2005).

Kaygı çocuklarda değişik tepkiler biçiminde kendini gösterebilir. Bazı çocuklar kaygılandırıcı durumdan uzaklaşmak için içine kapanıp, yaşıt gruplarına katılmazlar. Bazıları ise, kaygıdan kurtulmak için gerileme, reddetme, bastırma ve yansıtma gibi savunma mekanizmaları oluşturabilirler (Çağdaş, & Seçer, 2004: 358).

Kaygılı çocuklar genellikle gergin, ağlamaklı, huzursuz, düşüncelerini toplamakta zorluk yaşayan çocuklardır. Belirli bir sebep yokken sebepsiz biçimde veya olabilecek şeyler hakkında endişe duyarlar. Bu iç sıkıntılarına ek olarak uykusuzluk gibi bedensel sorunlar ve korkulu rüyalar ve yalnız uyuyamama gibi davranışlar eşlik eder. Birilerine yapışma, bağımlı olma, çekingenlik gibi davranışlar sergilerler. Okul çocuğunda çevresi ve akranları tarafından onaylanmayacağı kaygısı ön planda olur (Kahraman, 2006).

2.4-Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

İstanbul Üniversitesi'nde 1977 yılında yapılan bir araştırmada, boşanmış aileleri olan 62 çocuk üzerinde araştırma yapılmıştır. Yaşları 3-13 arasında oluşan bu çocuklardan 10 kişinin okullarında başarısız oldukları, 15 tanesinde saldırganlık, çocuklarda 3 kişininse cinsel sorunlar, 2 çocukta hırsızlık, 18 çocukta nörotik tepki, 7 çocukta kekemelik, 2 çocukta da tik olduğu belirlenmiştir (Cebiroğlu, 1977).

1981 yılında Bilir ve Dabanlı tarafından 98 tane ailesi boşanmış, 3-10 yaşları arasındaki çocuk üzerinde yapılan çalışmada boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu araştırmada çocuklar o anki yaşlarına göre, 3-4 yaş, 5-6yaş ve 8-10 yaş gruplarına ayrılmışlardır. Araştırmada çocukların ebeveynlerinin boşanmalarına uyku bozukluğu, gece altına yapmaları, kusmalar, iştahsızlık, çok yemek yeme, baş ve karın ağrıları, konuşmada tutukluk, tırnak yeme, aşırı bağımlılık, ayrılığı inkâr ve baba eksikliği gibi tepkiler gösterdiği belirlenmiştir. Bu tepki biçimleri en fazla 5-6 yaş grubunda görülmüş, en az etkilenen grubun 3-4 yaş grubu olduğu saptanmıştır (Bilir, Dabanlı, 1981).

1984 yılında Kaynaroğlu tarafından 6 yaşındaki ailesi boşanmış ve boşanmamış olan ailelerin çocuklarının incelendiği bir araştırmada tek başına faaliyette bulunma, fiziksel gelişimi, dil gelişimi, sayı ve zaman, ev işleri, ve sosyalleşme gibi davranışları ölçülmüştür. Her iki aile grubunun çocukları karşılaştırıldığında boşanmış ailelerin çocuklarının daha düşük puan aldıkları görülmüştür (Kaynaroğlu, 1984).

Özen tarafından yapılan bir başka araştırmada bu iki grubun çocukları arasındaki psikolojik problem ve kaygı düzeylerine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmasında çatışmalı ve boşanmış ebeveynlerin çocuklarının çatışmasızlara göre daha fazla psikolojik problem yaşadıkları ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. (Özen, 1998: 83-88).

Şirvanlı (1998)'nin dört farklı yaş grubundan (5-10-13-16 yaş) 421 çocuk üzerinde yaptığı çalışmada sonuçlara göre, çatışmalı ve boşanmış ebeveynlerin çocuklarının psikolojik sorun düzeylerinin, çatışmasızlara oranla daha yüksek olduğu ve ebeveynler arasındaki evlilik uyumunun azalmasıyla çocuklardaki uyum sorunlarının arttığı saptanmıştır (Şirvanlı, 1998).

Bir başka çalışmada, sosyal beceri eğitiminin çocuklarda öğrenilmiş çaresizlik davranışının ortadan kaldırılmasına etkisi incelenmiştir. Bu çalışma neticesinde sosyal beceri eğitiminin daha etkili olduğu bulunmuştur (Aydın,1985).

Yurt dışında yapılan çalışmalarda Amato ve Keith (1991) ailesiyle yaşayan ve anne babası boşanmış çocuklar arasında farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla, okulöncesinden başlayıp yetişkinlik çağına kadar olan 13.000 öğrenciyi kapsayan 92 araştırma yapmışlardır. Bu çalışmaların analizleri sonrasında ailesi boşanmış çocukların ailesiyle yaşayan çocuklara göre daha fazla soruna sahip olduklarını belirlenmiştir. Bu çocukların, okulda farklı sorunlar yaşadıkları, davranış problemleri gösterdikleri, yaşlıları ve anne babaları ile çatışma halinde oldukları ve kendilerine bakış açılarının negatif olduğu bulunmuştur (Amato, 2001: 355-370). Yapılan başka bir çalışmada da benzeri sonuçlar bulunmuştur.(Walczak, Burns, 1999).

Maccoby, Buchanan, Mnookin ve Donbusch (1993), boşanmanın ergenler üzerinde yarattığı uyum problemlerini iki bölümden oluşan bir araştırma ile incelemişlerdir. Birinci çalışmada, boşanan ailelerin 1124 kişi ile gerçekleştirilen velayet anlaşmaları ve ebeveynler arasındaki iletişim ve çatışmanın 3 yıllık boylamsal gelişmesini içermektedir.

İkinci araştırma ise bu kişilerin ergen çocuklarının aynı evde yaşayan ve yaşamayan ebeveynleri olan ilişkilerini ve ergenlerin farklı velayet şekillerine alışma süreçlerini incelemektedir. Çalışmanın neticesinde ortak velayetin en az tek ebeveynli bir yaşamda olduğu kadar pozitif sonuçlar verdiği bulunmuştur.

Ebeveynler rolleriyle ilgili en büyük farklılık, ekonomik destekte saptanmıştır. Boşanmadan önce ekonomik konularda asıl sorumluluğu babalar alırken, boşanmadan sonra bu ekonomik katkının sorumluluğu çoğunlukla anneler devralmıştır. Çalışmada, ergenlerin boşanmaya uyum sağlamasıyla ilgili faktörler arasında ebeveyn çatışmasının ortasında kalmış hissi yaşamamanın önemli olduğu bulunmuştur (Maccoby, Buchanan, Mnookin ve Donbusch, 1993).

Reifman, Villa, Amans, Rethinam ve Telesca (2001) 1990 yılından bu yana yapılan 35 araştırmayı içeren bir meta analiz araştırmasını incelemiştir. Bu meta analiz okul başarısı, davranışlar, psikolojik uyum, benlik saygısı, sosyal uyum, anne-çocuk ilişkisi ve baba-çocuk ilişkisi olmak üzere yedi alanı içermektedir. Bu araştırmaların neticesinde anne-çocuk ilişkilerinde -0.04 ve baba-çocuk ilişkilerinde de -0.49 olarak bulunmuştur. Ayrıca boşanma olayını yaşayan bir çocuğun ders başarısında, davranışlarında, psikolojik uyumda, benlik saygısında ve sosyal uyumunda negatiflikler olduğu bulunmuştur.

3.BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, çalışma grubunun özellikleri, veri toplama araçları ve toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1-Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada ailesi boşanmış ve boşanmamış olan 12. sınıftaki 301 öğrenciye Kişisel Bilgi Formu, Ergenlerde Sosyal Becerileri Değerlendirme Envanteri ve Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği uygulanmıştır.

3.2-Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Çalışmanın evrenini İstanbul ilindeki, üniversiteye hazırlık kursu oluşturmaktadır. Örneklem ise, İstanbul ilindeki Özel Kavram Kurs Merkezi isimli kurs merkezinde 12. sınıftaki toplam 301 öğrenci çalışmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır.

3.3-Veri Toplama ve Ölçme Değerlendirme

İstanbul ilindeki Özel Kavram Kurs Merkezi isimli kurs merkezinde anne-babası boşanmış ve boşanmamış 301 öğrenciye anket uygulaması yapılmıştır. Öğrencilere dağıtılan anketler, doldurulduktan sonra değerlendirilmiştir.

Veri toplama amacı ile öğrencilere, Kişisel Bilgi Formu, Ergenlerde Sosyal Becerileri Değerlendirme Envanteri ve Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği uygulanmıştır.

Sosyal Beceri Envanteri Riggio (1986;1989a), tarafından temel sosyal beceriler boyutlarını ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek göz teması kurma, merhaba-iyi günler dileme, dinleme, konuşmayı başlatma, konuşmayı

sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmaya izin isteme, başkalarını tanıtmaya yardım isteme, gruba katılma, iltifat etme, ikna etme, özür dileme, grup sorumluluğunu yerine getirme, iş bölümüne uyma ve kendini ödüllendirme boyutları üzerinde odaklanmıştır.

Sosyal beceri envanteri 14 yaş ve üzerindeki ergenlerin kendilerine uygulayabilecekleri bir ölçme aracıdır. Sosyal beceri envanteri 20 maddeden oluşmaktadır. Envanterdeki maddelere dörtlü Likert tipi ve hiç, bazen, genelde ve tamamen şıklarından cevaplama oluşturulmuştur. En düşük puan 1 en yüksek puan 4'dür. Ölçek bütününden elde edilen en az puan 20 en fazla puan ise, 80 dir. Ölçekten az puan almak sosyal beceriler açısından bu davranışları göstermede eksikliği, fazla puan almak ise sosyal becerileri göstermede yeterliliği belirtmektedir.

Sosyal Beceri Envanteri' nin geçerlilik çalışmaları Riggio (1989a), tarafından yapılmıştır. Riggio' nun çalışmasında;

Cattel' in (1970), 16 Kişilik Faktörü Envanteri ile Sosyal Beceri Envanteri arasında -.24 ile .47;

Jackson'ın (1974) tarafından geliştirilen Kişilik Araştırma Formu puanları ile -.12 ile .32;

Snyder' in (1974), Kendini Ayarlama ölçeği puanları ile .34;

Fenigstein, Scheier ve Buss' un (1975), Toplum ve Özel Benlik Bilinci ölçek puanları arasında Toplum Benlik Bilinci için .22, Özel Benlik Bilinci için ise .21 ve Sosyal Kaygı Ölçek puanları ile -.41;

Bem' in (1978), Cinsel Rol Envanteri Kadınlık ve Erkeklik Ölçekleri İle Erkekler için .41, Kadınlar için ise .45;

Rosenthal ve diğerlerinin (1979), Sözel Olmayan Duyarlık Profili ölçeği ile .12;

Friedman ve diğerlerinin (1980), Duyuşsal İletişim Testi puanları ile .64'lük korelasyon katsayıları elde edilmiştir (Riggio, 1980a).

Yüksel (1997b), tarafından ölçek Türkçe 'ye uyarlanmış olup geçerlik ve güvenilirlik araştırması yapılmıştır. Sosyal Beceri Envanteri' nin toplam puana ilişkin güvenilirlik katsayısı ölçek için $r=.92$ belirlenmiştir. Sosyal Beceri Envanteri toplam puana ilişkin iç tutarlılık (Cronbach-Alfa) katsayısı .85 olarak saptanmıştır (Yüksel, 1997a). Ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu saptanmıştır.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri ilk kez Cattell ve Scheier' (1958) araştırmasıyla ortaya çıkmıştır. Daha sonra Spielberger (1996) tarafından "durumluk ve sürekli kaygı" olarak iki ayrı kaygı faktörü açıklanmıştır. Spielberger (1996), iki farklı kaygı yaklaşımını şöyle açıklar: Durumluk kaygı (stateanxiety), bireyin özel durumları tehdit edici olarak yorumlaması sonucu oluşan duygusal tepkidir. Sürekli kaygı (traitanxiety) ise, bireyin kaygı yaşantısına yatkınlığıdır.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri 14 yaş ve üzerindeki ergenlerin kendilerine uygulayabilecekleri bir ölçeğe aracıdır. Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri her biri 20 maddelik iki ayrı ölçekten oluşmaktadır. Envanterdeki maddelere dördümlü Likert tipidir. Durumluk Kaygı ölçeğinin; hiç, biraz, çok ve tamimiyle şıklarından birisinin seçilmesi, Sürekli Kaygı ölçeğinin; hemen hiçbir zaman, bazen, çok zaman ve hemen her zaman şıklarından oluşmaktadır. En az puan 1 en büyük puan 4'dür. Ölçek bütününden elde edilen en az puan 20 en fazla ise, 80 puandır. Ölçekten az puan almak düşük kaygı seviyesini, yüksek puan ise yüksek kaygı seviyesini belirtir.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri güvenilirliği test tekrar test güvenilirliği yöntemiyle Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu hesaplanmış sürekli kaygı ölçeği için .71 ile .86 , durumluk kaygı ölçeği için .26 ile .68 arasında belirlenmiştir. İç tutarlılık ve test homojenliği Kuder Richardson 20 formülüyle hesaplanmış, durumluk kaygı ölçeği için .83 ile .87 , sürekli kaygı ölçeği için .94 ile .96 arasında saptanmıştır.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri geçerliği yapı geçerliği ve ölçüt bağımlı geçerlik yöntemleriyle incelenmiştir. Sürekli kaygı ölçeği ile diğer kaygı ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları kız öğrenciler için .52 ile .80; erkek öğrenciler için .58 ile .79 saptanmıştır.

4.BÖLÜM

BULGULAR

4.1-Bulgular

Tablo 1. Ergenlerin Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Erkek	151	50,2
Kız	150	49,8
Toplam	301	100,0

Tablo 1’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 151’i (%50,2) erkek, 150’si (49,8) kızdır.

Tablo 2. Ergenlerin Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
İlkokul	168	55,8
Lise	90	29,9
Üniversite ve Üzeri	43	14,3
Toplam	301	100,0

Tablo 2’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin anne eğitim durumu, 168’i (%55,8) ilkokul, 90’nı (%29,9) lise, 43’ü (%14,3) üniversite ve üzeridir.

Tablo 3. Ergenlerin Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
İlkokul	120	39,9
Lise	124	41,2
Üniversite ve Üzeri	57	18,9
Toplam	301	100,0

Tablo 3’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin baba eğitim durumu,120’si (%39,9) ilkokul, 124’ü (%41,2) lise, 57’si (%18,9) üniversite ve üzeridir.

Tablo 4. Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Kardeşim Yok	32	10,6
1 Kardeş	133	44,2
2 Kardeş	72	23,9
3 veya Üzeri Kardeş	64	21,3
Toplam	301	100,0

Tablo 4’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 32’sinin (%10,6) kardeşi yok, 133’ü (%44,2) 1 kardeş, 72’si (%23,9) 2 kardeş, 64’ü (%21,3) 3 veya daha fazla kardeşi vardır.

Tablo 5. Ergenlerin Algıladıkları Ders Başarısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Çok Başarılı	34	11,3
Biraz Başarılı	224	74,4
Başarılı Değil	43	14,3
Toplam	301	100,0

Tablo 5’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 34’ü (%11,3) çok başarılı olduğunu, 224’ü (%74,4) biraz başarılı olduğunu, 43’ü (%14,3) başarılı olmadığını belirtmiştir.

Tablo 6. Ergenlerin Lise 1. Sınıf Karne Notu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Başarılı Değil	43	14,3
Biraz Başarılı	208	69,1
Çok Başarılı	50	16,6
Toplam	301	100,0

Tablo 6’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 43’ü (%14,3) başarılı olmadığını, 208’i (%69,1) biraz başarılı olduğunu, 50’si (%16,6) çok başarılı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 7. Ergenlerin Lise 2. Sınıf Karne Notu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Başarılı Değil	45	15,0
Biraz Başarılı	203	67,4
Çok Başarılı	53	17,6
Toplam	301	100,0

Tablo 7’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 45’i (%15,0) başarılı olmadığını, 203’ü (%67,4) biraz başarılı olduğunu, 53’ü (%17,6) çok başarılı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 8. Ergenlerin Lise 3. Sınıf Karne Notu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Başarılı Değil	43	14,3
Biraz Başarılı	179	59,5
Çok Başarılı	79	26,2
Toplam	301	100,0

Tablo 8’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 43’ü (%14,3) başarılı olmadığını, 179’u (%59,5) biraz başarılı olduğunu, 79’u (%26,2) çok başarılı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 9. Ergenlerin Kendilerini Yalnız Hissetme Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Her zaman	56	18,6
Bazen	184	61,1
Hiçbir zaman	61	20,3
Toplam	301	100,0

Tablo 9’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 56’sı (%18,6) her zaman, 184’ü (%61,1) bazen, 61’i (%20,3) hiçbir zaman kendini yalnız hissetmediğini belirtmiştir.

Tablo 10. Ergenlerin Anneleri İle İlişkisinin Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Çok İyi	140	46,5
İyi	140	46,5
İyi Değil	21	7,0
Toplam	301	100,0

Tablo 10’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 140’ı (%46,5) çok iyi, 140’ı (%46,5) iyi, 21’i (%7,0) iyi değil olarak belirtmiştir.

Tablo 11. Ergenlerin Babaları İle İlişkinin Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Çok İyi	108	35,9
İyi	141	46,8
İyi Değil	41	13,6
Hiç İyi Değil	11	3,7
Toplam	301	100,0

Tablo 11’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 108’i (%35,9) çok iyi, 141’i (%46,8) iyi, 41’i (%13,6) iyi değil, 11’i (%3,7) hiç iyi değil olarak belirtmiştir.

Tablo 12. Ergenlerin Ebeveyn Boşanma Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Boşanmış	84	27,9
Boşanmamış	217	72,1
Toplam	301	100,0

Tablo 12’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 84’ünün (%27,9) anne-babası boşanmış, 217’sinin (%72,1) anne-babası boşanmamıştır.

Tablo 13. Ergenlerin Ebeveyni Boşandığındaki Yaşı Değışkeni İçin Frekans ve Yüzde Değıerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
0-3 Yaş	11	3,7
4-6 Yaş	28	9,3
7-9 Yaş	21	7,0
10-12 Yaş	14	4,7
13 Yaş ve Üzeri	10	3,3
Boşanmadılar	217	72,1
Toplam	301	100,0

Tablo 13’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 217’sinin (%72,1) anne-babası boşanmamıştır. Bunun dışındaki öğrencilerin 11’i (%3,7) 0-3 yaş aralığında, 28’i (%9,3) 4-6 yaş aralığında, 21’i (%7,0) 7-9 yaş aralığında, 14’ü (%4,7) 10-12 yaş aralığında, 10’u (%3,3) 13 yaş ve üzeri aralığında iken anne-babası boşanmıştır.

Tablo 14. Ergenlerin Ebeveyni Boşandıktan Sonra Kiminle Yaşadığı Değışkeni İçin Frekans ve Yüzde Değıerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Anne	58	19,3
Baba	16	5,3
Diğer	10	3,3
Boşanmadılar	217	72,1
Toplam	301	100,0

Tablo 14’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 217’sinin (%72,1) anne-babası boşanmamıştır. Bunun dışındaki öğrencilerin 58’u (%19,3) annesi ile birlikte, 16’sı (%5,3) babası ile birlikte, 10’u (%3,3) anne ve babanın olmadığı bir ortamda yaşamaktadır.

Tablo 15. Ergenlerin Ebeveyni Boşandıktan Sonra Babasını Görme Sıklığı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Her gün	19	6,3
Haftada bir	30	10,0
İki Haftada bir	11	3,7
Yılda bir	13	4,3
Hiç Görmüyor	11	3,7
Boşanmadılar	217	72,1
Toplam	301	100,0

Tablo 15’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 217’sinin (%72,1) anne-babası boşanmamıştır. Bunun dışındaki öğrencilerin 19’u (%6,3) her gün, 30’u (%10,6) haftada bir, 11’i (%3,7) iki haftada bir, 13’ü (%4,3) yılda bir, 11’i (%3,7) babasını hiç görmemektedir.

Tablo 16. Ergenlerin Ebeveyni Boşandıktan Sonra Annesini Görme Sıklığı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Her gün	58	19,3
Haftada bir	8	2,7
İki Haftada bir	7	2,3
Yılda bir	9	3,0
Hiç Görmüyor	2	0,7
Boşanmadılar	217	72,1
Toplam	301	100,0

Tablo 16’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 301 öğrencinin 217’sinin (%72,1) anne-babası boşanmamıştır. Bunun dışındaki öğrencilerin 58’i (%19,3) her gün, 8’i (%2,7) haftada bir, 7’si (%2,3) iki haftada bir, 9’u (%3,0) yılda bir, 2’si (%0,7) annesini hiç görmemektedir.

Tablo 17. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Cinsiyetine Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	n	- x	Ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Kız	150	2,1703	0,26512	1,58	3,30
	Erkek	151	2,1358	0,24022	1,68	2,93
Sosyal Beceri	Kız	150	2,5590	0,68348	1,30	3,85
	Erkek	151	2,5689	0,65675	1,30	3,80

Tablo 17’de görüldüğü üzere cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$) 2,17; standart sapma değeri (ss) 0,26; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$) 2,13; standart sapma değeri (ss) 0,24; minimum değeri (min) 1,68 ve maximum değeri (max) ise, 2,93 bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,55; standart sapma değeri (ss) 0,68; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,57; standart sapma değeri (ss) 0,65; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,80 bulunmuştur.

Tablo 18. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Anne Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Anne Eğitim Durumu	n	- x	Ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	İlkokul	168	2,1807	0,27659	1,58	3,30
	Lise	90	2,1414	0,21240	1,70	2,83
	Üniversite ve Üzeri	43	2,0692	0,21739	1,73	2,55
Sosyal Beceri	İlkokul	168	2,7119	0,56796	1,35	3,80
	Lise	90	2,4511	0,75521	1,30	3,85
	Üniversite ve Üzeri	43	2,2221	0,68715	1,35	3,65

Tablo 18’de görüldüğü üzere anne eğitim durumu değişkenine göre ilkokul mezunu kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,18; standart sapma değeri (ss) 0,27; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Anne eğitim durumu değişkenine göre lise mezunu kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,14; standart sapma değeri (ss) 0,21; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 2,83 bulunmuştur. Anne eğitim durumu değişkenine göre üniversite ve üzeri mezunu kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,06; standart sapma değeri (ss) 0,21; minimum değeri (min) 1,73 ve maximum değeri (max) ise, 2,55 bulunmuştur. Anne eğitim durumu değişkenine göre ilkokul mezunu sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,71; standart sapma değeri (ss) 0,56; minimum değeri (min) 1,35 ve maximum değeri (max) ise, 3,80 bulunmuştur. Anne eğitim durumu değişkenine göre lise mezunu sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,45; standart sapma değeri (ss) 0,75; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Anne eğitim durumu değişkenine göre üniversite ve üzeri mezunu sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,22; standart sapma değeri (ss) 0,68; minimum değeri (min) 1,35 ve maximum değeri (max) ise, 3,65 bulunmuştur.

Tablo 19. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Baba Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Baba Eğitim Durumu	n	- x	Ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	İlkokul	120	2,1800	0,26556	1,58	3,30
	Lise	124	2,1496	0,24251	1,68	3,10
	Üniversite ve Üzeri	57	2,1035	0,24511	1,73	2,65
Sosyal Beceri	İlkokul	120	2,7654	0,56124	1,35	3,80
	Lise	124	2,5109	0,69978	1,30	3,85
	Üniversite ve Üzeri	57	2,2553	0,68064	1,30	3,65

Tablo 19’da görüldüğü üzere baba eğitim durumu değişkenine göre ilkokul mezunu kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,18; standart sapma değeri (ss) 0,26; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Baba eğitim durumu değişkenine göre lise mezunu kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,14; standart sapma değeri (ss) 0,24; minimum değeri (min) 1,68 ve maximum değeri (max)

ise, 3,10 bulunmuştur. Baba eğitim durumu değişkenine göre üniversite ve üzeri mezunu kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,10; standart sapma değeri (ss) 0,24; minimum değeri (min) 1,73 ve maximum değeri (max) ise, 2,65 bulunmuştur. Baba eğitim durumu değişkenine göre ilkokul mezunu sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,76; standart sapma değeri (ss) 0,56; minimum değeri (min) 1,35 ve maximum değeri (max) ise, 3,80 bulunmuştur. Baba eğitim durumu değişkenine göre lise mezunu sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,51; standart sapma değeri (ss) 0,69; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Baba eğitim durumu değişkenine göre üniversite ve üzeri mezunu sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,25; standart sapma değeri (ss) 0,68; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,65 bulunmuştur.

Tablo 20. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Kardeş Sayısı Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Kardeş Sayısı	n	$\bar{x}$	Ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Kardeş Yok	32	2,0906	0,19466	1,73	2,45
	1 Kardeş	133	2,1617	0,25356	1,70	3,10
	2 Kardeş	72	2,1681	0,28493	1,58	3,30
	3veya Üzeri Kardeş	64	2,1492	0,24041	1,68	2,65
Sosyal Beceri	Kardeş Yok	32	2,1750	0,69317	1,35	3,55
	1 Kardeş	133	2,6462	0,66483	1,30	3,85
	2 Kardeş	72	2,5514	0,66295	1,35	3,75
	3veya Üzeri Kardeş	64	2,6016	0,61753	1,30	3,70

Tablo 20’de görüldüğü üzere kardeş sayısı değişkenine göre kardeş yok kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,09; standart sapma değeri (ss) 0,19; minimum değeri (min) 1,73 ve maximum değeri (max) ise, 2,45 bulunmuştur. Kardeş sayısı değişkenine göre 1 kardeş kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,16; standart sapma değeri (ss) 0,25; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 3,10 bulunmuştur. Kardeş sayısı değişkenine göre 2 kardeş kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,16; standart sapma değeri (ss) 0,28; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Kardeş

sayısı değişkenine göre 3 veya üzeri kardeş kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,14; standart sapma değeri (ss) 0,24; minimum değeri (min) 1,68 ve maximum değeri (max) ise, 2,65 bulunmuştur. Kardeş sayısı değişkenine göre kardeş yok sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,17; standart sapma değeri (ss) 0,69; minimum değeri (min) 1,35 ve maximum değeri (max) ise, 3,55 bulunmuştur. Kardeş sayısı değişkenine göre 1 kardeş sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,64; standart sapma değeri (ss) 0,66; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Kardeş sayısı değişkenine göre 2kardeş sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,55; standart sapma değeri (ss) 0,66; minimum değeri (min) 1,35 ve maximum değeri (max) ise, 3,75 bulunmuştur. Kardeş sayısı değişkenine göre 3 veya üzeri kardeş sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,60; standart sapma değeri (ss) 0,61; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,70 bulunmuştur.

Tablo 21. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Ders Başarısına Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Ders Başarısı	n	- x	ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Çok Başarılı	34	2,1559	0,28412	1,68	3,10
	Biraz Başarılı	224	2,1615	0,24806	1,58	3,30
	Başarılı Değil	43	2,1064	0,25461	1,70	2,68
Sosyal Beceri	Çok Başarılı	34	2,6985	0,64766	1,40	3,80
	Biraz Başarılı	224	2,6281	0,64917	1,30	3,85
	Başarılı Değil	43	2,1233	0,32871	1,30	3,50

Tablo 21’de görüldüğü üzere ders başarısı değişkenine göre çok başarılı kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,15; standart sapma değeri (ss) 0,28; minimum değeri (min) 1,68 ve maximum değeri (max) ise, 3,10 bulunmuştur. Ders başarısı değişkenine göre biraz başarılı kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,16; standart sapma değeri (ss) 0,24; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Ders başarısı değişkenine göre başarılı değil kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,10; standart sapma değeri (ss) 0,25; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 2,68 bulunmuştur. Ders başarısı değişkenine göre çok başarılı sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,69; standart sapma değeri (ss) 0,64; minimum değeri (min) 1,40 ve maximum değeri (max) ise, 3,80 bulunmuştur. Ders başarısı değişkenine göre biraz başarılı sosyal beceri

puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,62; standart sapma değeri (ss) 0,64; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Ders başarısı değişkenine göre başarılı değil sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,12; standart sapma değeri (ss) 0,62; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,50 bulunmuştur.

Tablo 22. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Lise 1 Karne Notuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Lise 1 Karne Notu	n	$\bar{x}$	ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Başarılı Değil	43	2,0581	0,25784	1,70	3,10
	Biraz Başarılı	208	2,1659	0,24283	1,68	2,93
	Çok Başarılı	50	2,1810	0,27699	1,58	3,30
Sosyal Beceri	Başarılı Değil	43	1,6977	0,40163	1,30	3,10
	Biraz Başarılı	208	2,6688	0,61100	1,30	3,85
	Çok Başarılı	50	2,8730	0,47232	1,50	3,70

Tablo 22’de görüldüğü üzere lise 1 karne notu değişkenine göre başarılı değil kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,05; standart sapma değeri (ss) 0,25; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 3,10 bulunmuştur. Lise 1 karne notu değişkenine göre biraz başarılı kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,16; standart sapma değeri (ss) 0,24; minimum değeri (min) 1,68 ve maximum değeri (max) ise, 2,93 bulunmuştur. Lise 1 karne notu değişkenine göre çok başarılı kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,18; standart sapma değeri (ss) 0,27; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Lise 1 karne notu değişkenine göre başarılı değil sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)1,69; standart sapma değeri (ss) 0,40; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,10 bulunmuştur. Lise 1 karne notu değişkenine göre biraz başarılı sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,66; standart sapma değeri (ss) 0,61; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Lise 1 karne notu değişkenine göre çok başarılı sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,87; standart sapma değeri (ss) 0,47; minimum değeri (min) 1,50 ve maximum değeri (max) ise, 3,70 bulunmuştur.

Tablo 23. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Lise 2 Karne Notuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Lise 2 Karne Notu	n	- x	ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Başarılı Değil	45	2,0356	0,25929	1,70	3,10
	Biraz Başarılı	203	2,1754	0,24485	1,68	2,93
	Çok Başarılı	53	2,1670	0,25635	1,58	3,30
Sosyal Beceri	Başarılı Değil	45	1,6811	0,40484	1,30	3,30
	Biraz Başarılı	203	2,6874	0,59657	1,35	3,85
	Çok Başarılı	53	2,8406	0,49972	1,45	3,70

Tablo 23’de görüldüğü üzere lise 2 karne notu değişkenine göre başarılı değil kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,03; standart sapma değeri (ss) 0,25; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 3,10 bulunmuştur. Lise 2 karne notu değişkenine göre biraz başarılı kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,17; standart sapma değeri (ss) 0,24; minimum değeri (min) 1,68 ve maximum değeri (max) ise, 2,93 bulunmuştur. Lise 2 karne notu değişkenine göre çok başarılı kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,16; standart sapma değeri (ss) 0,25; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Lise 2 karne notu değişkenine göre başarılı değil sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)1,68; standart sapma değeri (ss) 0,40; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Lise 2 karne notu değişkenine göre biraz başarılı sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,68; standart sapma değeri (ss) 0,59; minimum değeri (min) 1,35 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Lise 2 karne notu değişkenine göre çok başarılı sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,84; standart sapma değeri (ss) 0,49; minimum değeri (min) 1,45 ve maximum değeri (max) ise, 3,70 bulunmuştur.

Tablo 24. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Lise 3 Karne Notuna Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Lise 3 Karne Notu	n	$\bar{x}$	ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Başarılı Değil	43	2,0994	0,34115	1,70	3,30
	Biraz Başarılı	179	2,1557	0,23854	1,68	2,93
	Çok Başarılı	79	2,1759	0,22746	1,58	2,65
Sosyal Beceri	Başarılı Değil	43	1,7372	0,42512	1,30	3,10
	Biraz Başarılı	179	2,6288	0,60336	1,30	3,85
	Çok Başarılı	79	2,8671	0,56067	1,40	3,80

Tablo 24’de görüldüğü üzere lise 3 karne notu değişkenine göre başarılı değil kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,09; standart sapma değeri (ss) 0,34; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Lise 3 karne notu değişkenine göre biraz başarılı kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,15; standart sapma değeri (ss) 0,23; minimum değeri (min) 1,68 ve maximum değeri (max) ise, 2,93 bulunmuştur. Lise 3 karne notu değişkenine göre çok başarılı kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,17; standart sapma değeri (ss) 0,22; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 2,65 bulunmuştur. Lise 3 karne notu değişkenine göre başarılı değil sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)1,73; standart sapma değeri (ss) 0,42; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,10 bulunmuştur. Lise 3 karne notu değişkenine göre biraz başarılı sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,62; standart sapma değeri (ss) 0,60; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Lise 3 karne notu değişkenine göre çok başarılı sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,86; standart sapma değeri (ss) 0,56; minimum değeri (min) 1,40 ve maximum değeri (max) ise, 3,80 bulunmuştur.

Tablo 25. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Kendini Yalnız Hissetmeye Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Kendini Yalnız Hissetme	n	$\bar{x}$	ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Her zaman	56	2,1902	0,24775	1,73	2,83
	Bazen	184	2,1531	0,26721	1,58	3,30
	Hiçbir zaman	61	2,1184	0,20921	1,73	2,58
Sosyal Beceri	Her zaman	56	2,3250	0,71630	1,30	3,70
	Bazen	184	2,5793	0,66106	1,30	3,85
	Hiçbir zaman	61	2,7369	0,59238	1,40	3,80

Tablo 25’de görüldüğü üzere kendini yalnız hissetme değişkenine göre her zaman kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,19; standart sapma değeri (ss) 0,24; minimum değeri (min) 1,73 ve maximum değeri (max) ise, 2,83 bulunmuştur. Kendini yalnız hissetme değişkenine göre bazen kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,15; standart sapma değeri (ss) 0,26; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Kendini yalnız hissetme değişkenine göre hiçbir zaman kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,11; standart sapma değeri (ss) 0,20; minimum değeri (min) 1,73 ve maximum değeri (max) ise, 2,58 bulunmuştur. Kendini yalnız hissetme değişkenine göre her zaman sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,32; standart sapma değeri (ss) 0,71; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,70 bulunmuştur. Kendini yalnız hissetme değişkenine göre bazen sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,57; standart sapma değeri (ss) 0,66; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Kendini yalnız hissetme değişkenine göre hiçbir zaman sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,73; standart sapma değeri (ss) 0,59; minimum değeri (min) 1,40 ve maximum değeri (max) ise, 3,80 bulunmuştur.

Tablo 26. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Anne İle İlişkiye Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Anne İle İlişki	n	$\bar{x}$	ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Çok İyi	140	2,1713	0,22304	1,70	2,83
	İyi	140	2,1448	0,27898	1,58	3,30
	İyi Değil	21	2,0857	0,25831	1,70	2,73
Sosyal Beceri	Çok İyi	140	2,8593	0,52886	1,40	3,85
	İyi	140	2,3650	0,66397	1,30	3,70
	İyi Değil	21	1,9214	0,32181	1,30	3,25

Tablo 26’da görüldüğü üzere anne ile ilişki değişkenine göre çok iyi kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,17; standart sapma değeri (ss) 0,22; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 2,83 bulunmuştur. Anne ile ilişki değişkenine göre iyi kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,14; standart sapma değeri (ss) 0,27; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur Anne ile ilişki değişkenine göre iyi değil kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,08; standart sapma değeri (ss) 0,25; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 2,73 bulunmuştur. Anne ile ilişki değişkenine göre çok iyi sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,85; standart sapma değeri (ss) 0,52; minimum değeri (min) 1,40 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Anne ile ilişki değişkenine göre iyi sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,36; standart sapma değeri (ss) 0,66; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,70 bulunmuştur. Anne ile ilişki değişkenine göre iyi değil sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)1,92; standart sapma değeri (ss) 0,62; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,25 bulunmuştur.

Tablo 27. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Baba İle İlişkiye Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Baba İle İlişki	n	$\bar{x}$	ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Çok İyi	108	2,2023	0,25574	1,70	3,30
	İyi	141	2,1344	0,25662	1,70	3,10
	İyi Değil	41	2,0750	0,21780	1,58	2,65
	Hiç İyi Değil	11	2,1977	0,22816	1,75	2,45
Sosyal Beceri	Çok İyi	108	2,8551	0,51984	1,35	3,80
	İyi	141	2,5188	0,65092	1,30	3,85
	İyi Değil	41	1,9854	0,64413	1,30	3,30
	Hiç İyi Değil	11	2,4409	0,78416	1,30	3,40

Tablo 27’de görüldüğü üzere baba ile ilişki değişkenine göre çok iyi kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,20; standart sapma değeri (ss) 0,25; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Baba ile ilişki değişkenine göre iyi kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,13; standart sapma değeri (ss) 0,25; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 3,10 bulunmuştur. Baba ile ilişki değişkenine göre iyi değil kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,07; standart sapma değeri (ss) 0,21; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 2,65 bulunmuştur. Baba ile ilişki değişkenine göre hiç iyi değil kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,19; standart sapma değeri (ss) 0,22; minimum değeri (min) 1,75 ve maximum değeri (max) ise, 2,45 bulunmuştur. Baba ile ilişki değişkenine göre çok iyi sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,85; standart sapma değeri (ss) 0,51; minimum değeri (min) 1,35 ve maximum değeri (max) ise, 3,80 bulunmuştur. Baba ile ilişki değişkenine göre iyi sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,51; standart sapma değeri (ss) 0,65; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur. Baba ile ilişki değişkenine göre iyi değil sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)1,98; standart sapma değeri (ss) 0,64; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Baba ile ilişki değişkenine göre hiç iyi değil sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,44; standart sapma değeri (ss) 0,78; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,40 bulunmuştur.

Tablo 28. Öğrencilerin Anne-Baba Ayrımına Bağlı Olarak Kaygı Düzeyi ve Sosyal Beceri Puanları Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maximum Değerleri

Bağımlı Değişken	Anne-Baba Ayrımı	n	$\bar{x}$	ss	Min.	Max.
Kaygı Düzeyi	Boşanmış	84	2,0696	0,23920	1,70	3,10
	Boşanmamış	217	2,1853	0,25148	1,58	3,30
Sosyal Beceri	Boşanmış	84	1,9208	0,66010	1,30	3,55
	Boşanmamış	217	2,8129	0,48090	1,30	3,85

Tablo 28’de görüldüğü üzere anne-baba ayrımı değişkenine göre boşanmış kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$) 2,06; standart sapma değeri (ss) 0,23; minimum değeri (min) 1,70 ve maximum değeri (max) ise, 3,10 bulunmuştur. Anne-baba ayrımı değişkenine göre boşanmamış kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$) 2,18; standart sapma değeri (ss) 0,25; minimum değeri (min) 1,58 ve maximum değeri (max) ise, 3,30 bulunmuştur. Anne-baba ayrımı değişkenine göre boşanmış sosyal beceri puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)1,92; standart sapma değeri (ss) 0,66; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,55 bulunmuştur. Anne-baba ayrımı değişkenine göre boşanmamış kaygı düzeyi puanlarına ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}$)2,81; standart sapma değeri (ss) 0,48; minimum değeri (min) 1,30 ve maximum değeri (max) ise, 3,85 bulunmuştur.

Tablo 29. Sosyal Beceri Ölçeğinin Güvenirlilik Analizi

Ölçek	Ölçekte yer alan soru sayısı	Cronbach’s Alpha Değeri
Sosyal Beceri	20	0,934

Sosyal beceri soruları için yapılan güvenilirlik analizi test sonucunda araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğu ($\alpha=0,934$) tespit edilmiştir.

Tablo 30. Kaygı Düzeyi Ölçeğinin Güvenirlilik Analizi

Ölçek	Ölçekte yer alan soru sayısı	Cronbach’s Alpha Değeri
Kaygı Envanteri	40	0,653

Sosyal beceri soruları için yapılan güvenilirlik analizi test sonucunda araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeğın oldukça güvenilirlikte olduğu ($\alpha=0,653$) tespit edilmiştir.

Tablo 31. Sosyal Beceri ve Kaygı Envanterinin Birlikte Güvenirlik Analizi

Ölçek	Ölçekte yer alan soru sayısı	Cronbach's Alpha Değeri
Sosyal Beceri ve Kaygı Envanteri	60	0,864

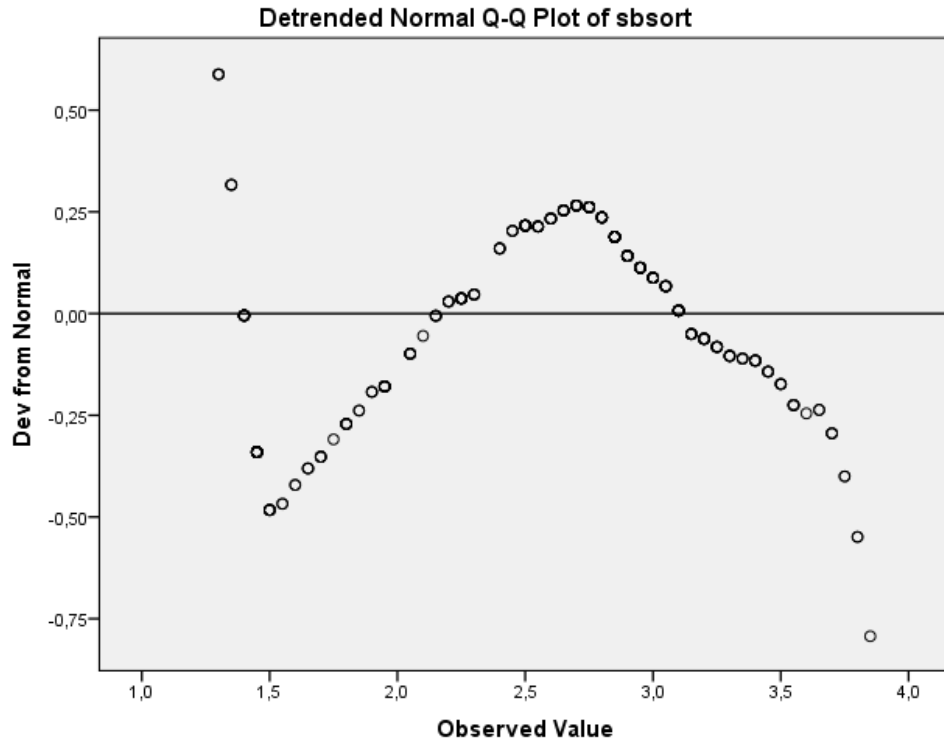
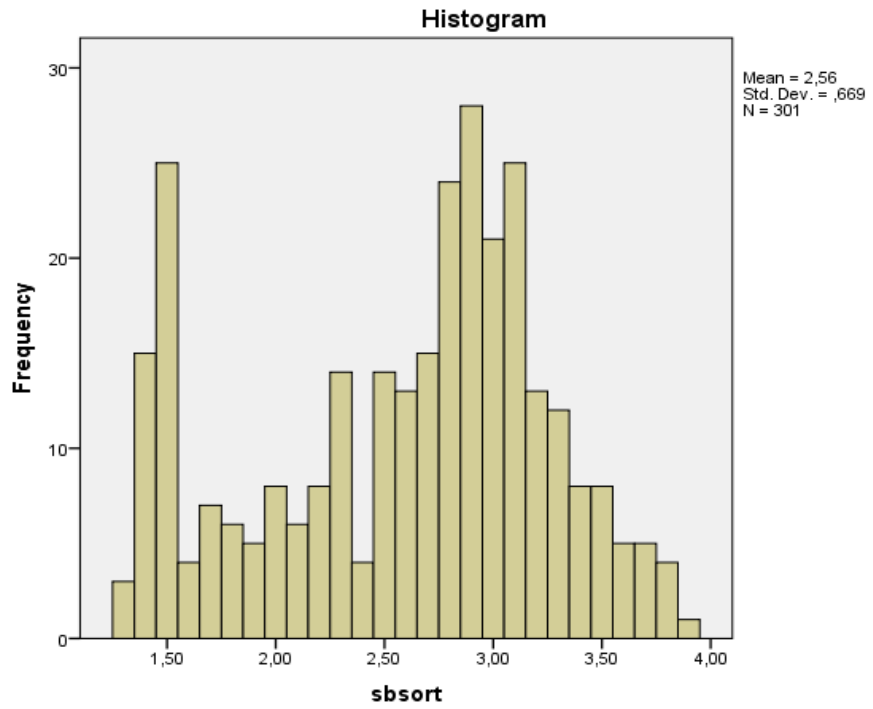
Sosyal beceri soruları için yapılan güvenilirlik analizi test sonucunda araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeğın yüksek güvenilirlikte olduğu ($\alpha=0,864$) tespit edilmiştir.

Tablo 32. Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerden Elde Edilen Puan Ortalamalarının Normal Dağılım Değeri

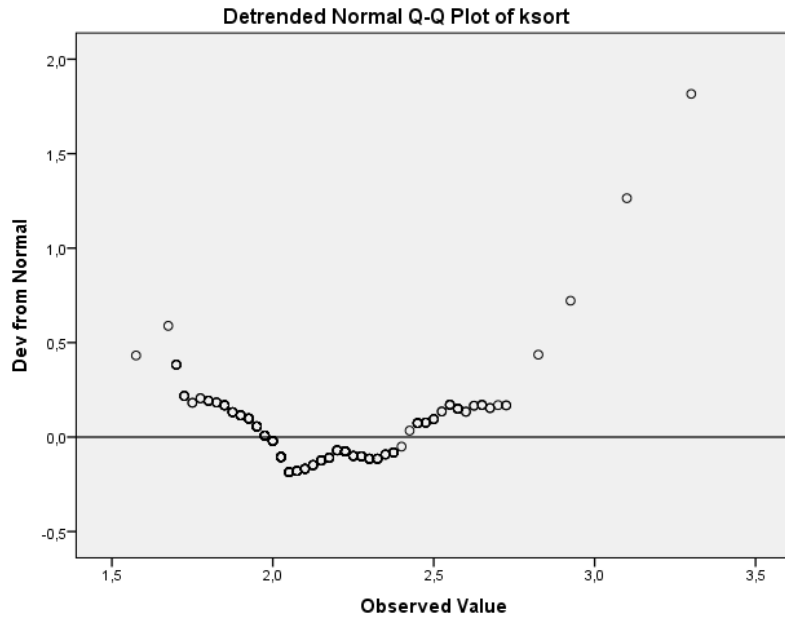
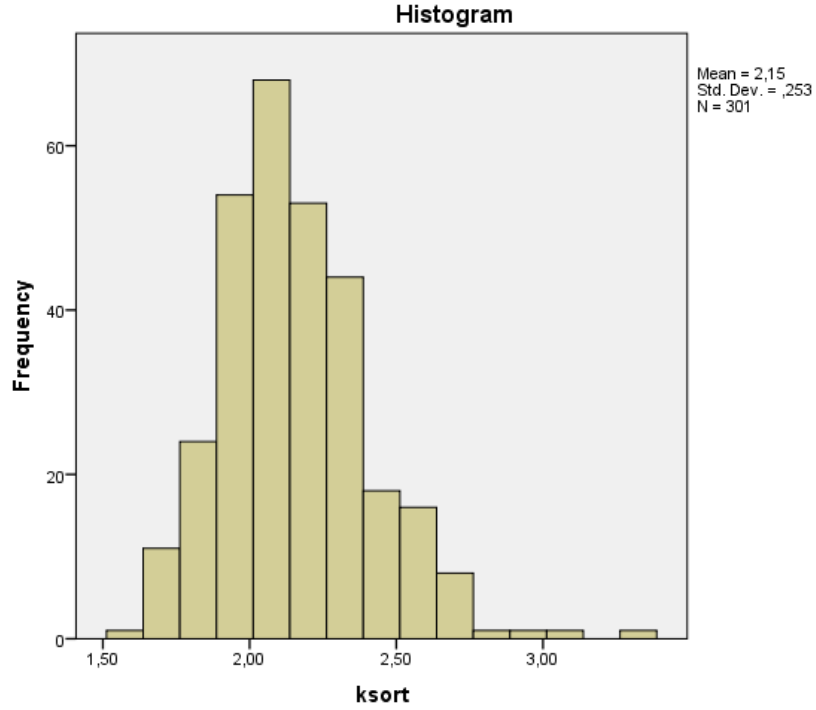
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Sosyal Beceri Ort.	,121	301	,000	,941	301	,000
Kaygı Düzeyi Ort.	,093	301	,000	,964	301	,000

Anketten elde edilen verinin normal dağılım gösterip göstermemesine ilişkin yapılan normallik testinde (kolmogorov - smirnov) verinin normal dağılım göstermediği belirlenmiş ve aşağıdaki şekillerde verilmiştir.

Sosyal Beceri

Kayı Düzeyi

Tablo ve şekilden sonra incelenen değişkenlerle anne- babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerde boyut açısından anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla ikili grup karşılaştırmalarda t testi yerine Mann-Whitney U testi ve ikiden çok grup karşılaştırmalarında varyans analizi yerine Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır.

Tablo 33. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Cinsiyet Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Mann Whitney U Testi) Sonuçları.

Değişken	Cinsiyet	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (U)	p	n=217	Sıra Ort.	Test Değeri (U)	p
Sosyal Beceri	Erkek	37	43,77	822,5	0,67	114	104,58	5367,5	0,275
	Kadın	47	41,50			103	113,89		
Kaygı Düzeyi	Erkek	37	35,49	610,0	0,19	114	107,21	5667,0	0,658
	Kadın	47	48,02			103	110,98		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni açısından anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 34. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Anne Eğitim Durumu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları

Değişken	Anne Eğitim Durumu	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (x^2)	p	n=217	Sıra Ort.	Test Değeri (x^2)	p
Sosyal Beceri	İlkokul	26	50,5	4,522	0,104	142	110,33	1,793	0,408
	Lise	34	37,2			56	111,83		
	Üniv. ve Üzeri	24	41,2			19	90,71		
Kaygı Düzeyi	İlkokul	26	50,7	4,734	0,094	142	108,00	0,796	0,672
	Lise	34	40,4			56	114,40		
	Üniv. ve Üzeri	24	36,4			19	100,55		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre anne eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 35. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Baba Eğitim Durumu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Baba Eğitim Durum	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n= 84	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	P	n= 217	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	P
Sosyal Beceri	İlkokul	15	49,5	2,108	0,348	105	115,37	2,219	0,330
	Lise	41	42,8			83	104,25		
	Üniv. ve Üzeri	28	38,2			29	99,53		
Kaygı Düzeyi	İlkokul	15	45,4	3,073	0,215	105	110,41	0,299	0,861
	Lise	41	45,9			83	106,13		
	Üniv. ve Üzeri	28	35,9			29	112,12		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre baba eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 36. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Kardeş Sayısı	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n= 84	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	P	n= 217	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	p
Sosyal Beceri	Kardeş Yok	22	44,2	4,947	0,176	10	100,50	1,420	0,701
	1 Kardeş	35	46,3			98	114,09		
	2 Kardeş	17	30,9			55	107,83		
	3 ve Üzeri Kardeş	10	44,6			54	102,54		
Kaygı Düzeyi	Kardeş Yok	22	46,5	3,554	0,314	10	100,65	0,344	0,952
	1 Kardeş	35	44,6			98	107,66		
	2 Kardeş	17	40,1			55	111,70		
	3 ve Üzeri Kardeş	10	30,2			54	110,22		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 37. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Ders Başarısı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları

Değişken	Ders Başarısı	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (x^2)	p	n=217	Sıra Ort.	Test Değeri (x^2)	p
Sosyal Beceri	Çok Başarılı	8	58,1	4,398	0,111	26	101,6	5,224	0,073
	Biraz Başarılı	55	42,3			169	113,65		
	Başarılı Değil	21	37,0			22	82,66		
Kaygı Düzeyi	Çok Başarılı	8	59,3	5,763	0,056	26	96,42	1,173	0,556
	Biraz Başarılı	55	42,8			169	109,49		
	Başarılı Değil	21	35,1			22	117,70		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre ders başarısı değişkeni açısından anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 38. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Lise 1 Karne Notu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Lise 1 Karne Notu	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n= 84	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	P	n= 217	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	p
Sosyal Beceri	Başarılı Değil	40	36,9	8,269	0,016	3	34,33	5,492	0,064
	Biraz Başarılı	38	44,6			170	107,67		
	Çok Başarılı	6	66,4			44	119,22		
Kaygı Düzeyi	Başarılı Değil	40	39,3	1,698	0,428	3	84,17	0,479	0,787
	Biraz Başarılı	38	44,4			170	109,46		
	Çok Başarılı	6	51,2			44	108,92		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre lise 1 karne notu değişkeni açısından boşanmış ailelerde sosyal beceri puanında anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 39. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Lise 2 Karne Notu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Lise 2 Karne Notu	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n= 84	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	P	n= 217	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	p
Sosyal Beceri	Başarılı Değil	39	35,4	8,896	0,012	6	15,75	14,223	0,001
	Biraz Başarılı	39	46,2			164	109,88		
	Çok Başarılı	6	63,7			47	117,85		
Kaygı Düzeyi	Başarılı Değil	39	38,6	3,684	0,159	6	72,33	2,647	0,266
	Biraz Başarılı	39	43,8			164	111,74		
	Çok Başarılı	6	58,5			47	104,12		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre lise 2 karne notu değişkeni açısından boşanmış ve boşanmamış ailelerde sosyal beceri puanında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 40. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Lise 3 Karne Notu Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Lise 3 Karne Notu	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n= 84	Sıra Ort.	Test Değeri (x^2)	p	n= 217	Sıra Ort.	Test Değeri (x^2)	p
Sosyal Beceri	Başarılı Değil	37	37,4	6,254	0,044	6	60,83	14,418	0,001
	Biraz Başarılı	33	42,2			146	100,91		
	Çok Başarılı	14	56,4			65	131,62		
Kaygı Düzeyi	Başarılı Değil	37	39,5	1,991	0,370	6	125,08	0,759	0,684
	Biraz Başarılı	33	42,2			146	106,83		
	Çok Başarılı	14	50,3			65	112,39		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre lise 3 karne notu değişkeni açısından boşanmış ve boşanmamış ailelerde sosyal beceri puanında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 41. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Kendini Yalnız Hissetme Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Kendini Yalnız Hissetme	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	P	n=217	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	p
Sosyal Beceri	Her Zaman	22	38,1	1,045	0,593	34	94,13	2,520	0,284
	Bazen	52	43,6			132	110,30		
	Hiçbir Zaman	10	46,0			51	115,54		
Kaygı Düzeyi	Her Zaman	22	42,9	0,699	0,705	34	133,84	6,823	0,033
	Bazen	52	43,4			132	106,43		
	Hiçbir Zaman	10	36,5			51	99,09		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre kendini yalnız hissetme değişkeni açısından boşanmamış ailelerde kaygı düzeyi puanında anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 42. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Anne İle İlişki Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Anne İle İlişki	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	P	n=217	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	p
Sosyal Beceri	Çok İyi	23	60,5	18,878	0,000	117	122,66	12,290	0,002
	İyi	47	37,5			93	93,89		
	İyi Değil	14	29,4			7	81,43		
Kaygı Düzeyi	Çok İyi	23	55,2	8,772	0,012	117	105,85	0,773	0,680
	İyi	47	38,0			93	112,05		
	İyi Değil	14	36,4			7	121,07		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre anne ile ilişki değişkeni açısından boşanmış ve boşanmamış ailelerde sosyal beceri ve boşanmış ailelerde kaygı düzeyi puanında anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 43. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Baba İle İlişki Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Baba İle İlişki	Boşanmış Aileler				Boşanmamış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (x^2)	P	n=217	Sıra Ort.	Test Değeri (x^2)	P
Sosyal Beceri	Çok İyi	8	55,1	4,322	0,229	100	117,10	6,366	0,095
	İyi	43	42,9			98	106,48		
	İyi Değil	26	36,6			15	75,30		
	Hiç İyi Değil	7	49,7			4	94,50		
Kaygı Düzeyi	Çok İyi	8	53,2	2,835	0,418	100	112,76	5,460	0,141
	İyi	43	39,2			98	105,46		
	İyi Değil	26	43,4			15	91,20		
	Hiç İyi Değil	7	47,9			4	168,38		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre baba ile ilişki değişkeni açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 44. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Boşanmada Kaç Yaşında Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Boşanmada Kaç Yaşında	Boşanmış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	P
Sosyal Beceri	0-3 Yaş	11	46,6	5,541	0,236
	4-6 Yaş	28	36,0		
	7-9 Yaş	21	50,1		
	10-12 Yaş	14	37,0		
	13 ve Üzeri Yaş	10	47,6		
Kaygı Düzeyi	0-3 Yaş	11	46,7	2,991	0,559
	4-6 Yaş	28	38,9		
	7-9 Yaş	21	48,0		
	10-12 Yaş	14	36,0		
	13 ve Üzeri Yaş	10	44,7		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olmasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre boşanmada yaş değişkeni açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 45. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Boşanmadan Sonra Kiminle Yaşadığı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Boşanmadan Sonra Kiminle Yaşıyor	Boşanmış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	p
Sosyal Beceri	Anne	58	44,4	2,697	0,441
	Baba	16	36,8		
	Kardeş	7	34,3		
	Diğer	3	53,6		
Kaygı Düzeyi	Anne	58	45,5	3,415	0,332
	Baba	16	33,3		
	Kardeş	7	40,7		
	Diğer	3	39,0		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olmasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre boşanmadan sonra kiminle yaşıyor olması açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 46. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Baba Görme Sıklığı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Baba Görme Sıklığı	Boşanmış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (χ^2)	p
Sosyal Beceri	Her Gün	19	40,3	6,158	0,188
	Haftada Bir	30	35,2		
	İki Haftada Bir	11	50,9		
	Yılda Bir	13	50,1		
	Hiç	11	48,9		
Kaygı Düzeyi	Her Gün	19	37,9	1,824	0,768
	Haftada Bir	30	41,6		
	İki Haftada Bir	11	45,3		
	Yılda Bir	13	42,6		
	Hiç	11	49,6		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olmasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre baba görme sıklığı değişkeni açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 47. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Anne Görme Sıklığı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Kruskal-Wallis H Testi) Sonuçları.

Değişken	Anne Görme Sıklığı	Boşanmış Aileler			
		n=84	Sıra Ort.	Test Değeri (x ²)	p
Sosyal Beceri	Her Gün	58	44,4	2,509	0,643
	Haftada Bir	8	33,2		
	İki Haftada Bir	7	46,6		
	Yılda Bir	9	36,0		
	Hiç	2	37,0		
Kaygı Düzeyi	Her Gün	58	45,5	10,316	0,035
	Haftada Bir	8	21,0		
	İki Haftada Bir	7	29,5		
	Yılda Bir	9	50,3		
	Hiç	2	51,0		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olmasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre anne görme sıklığı değişkeni açısından boşanmış ailelerde kaygı düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 48. Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Anne-Baba Ayrımı Değişkeni Açısından Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Mann Whitney U Testi) Sonuçları.

Değişken	Anne Baba Boşanma Durumu				
		N=317	Sıra Ort.	Test Değeri (U)	p
Sosyal Beceri	Boşanmış	84	78,2	3006,0	0,000
	Boşanmamış	217	179,1		
Kaygı Düzeyi	Boşanmış	84	117,8	6326,0	0,000
	Boşanmamış	217	163,8		

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olmasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre anne-baba ayrımı değişkeni açısından ailelerde anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 49. Boşanmış Ailedeki Öğrencilerin Sosyal Beceri Puanları İle Kaygı Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkiler

		Sosyal Beceri	Kaygı Düzeyi
Sosyal Beceri	Correlation Coefficient		,440
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	84	84
Kaygı Düzeyi	Correlation Coefficient	,440	
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	84	84

Tablo 49’da görüldüğü üzere boşanmış ailedeki öğrencilerin sosyal beceri puanları ile kaygı düzeyi puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasındaki düşük kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r = ,440$; $p < 0,05$).

Tablo 50. Boşanmamış Ailedeki Öğrencilerin Sosyal Beceri Puanları İle Kaygı Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkiler

		Sosyal Beceri	Kaygı Düzeyi
Sosyal Beceri	Correlation Coefficient		,250
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	217	217
Kaygı Düzeyi	Correlation Coefficient	,250	
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	217	217

Tablo 50’de görüldüğü üzere boşanmamış ailedeki öğrencilerin sosyal beceri puanları ile kaygı düzeyi puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasındaki zayıf kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,250$; $p<0,05$).

Tablo 51. Boşanmış Ailedeki Öğrencilerin Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 Karne Notu İle Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiler

		Sosyal Beceri	Lise 1 Karne Notu	Lise 2 Karne Notu	Lise 3 Karne Notu
Sosyal Beceri	Correlation Coefficient		,407	,408	,394
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000
	N	84	84	84	84
Lise 1 Karne Notu	Correlation Coefficient	,407		,642	,677
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000
	N	84	84	84	84
Lise 2 Karne Notu	Correlation Coefficient	,408	,642		,739
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000
	N	84	84	84	84
Lise 3 Karne Notu	Correlation Coefficient	,394	,677	,739	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	
	N	84	84	84	84

Tablo 51’de görüldüğü üzere boşanmış ailedeki öğrencilerin lise 1, lise 2 ve lise 3 karne notu ile sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda lise 1 karne notu ile sosyal beceri puanı değişkeni arasındaki düşük kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,407$; $p<0,05$). Lise 2 karne notu ile sosyal beceri puanı değişkeni arasındaki düşük kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,408$; $p<0,05$). Lise 3 karne notu ile sosyal beceri puanı değişkeni arasındaki düşük kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,394$; $p<0,05$).

Tablo 52. Boşanmamış Ailedeki Öğrencilerin Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 Karne Notu İle Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiler

		Sosyal Beceri	Lise 1 Karne Notu	Lise 2 Karne Notu	Lise 3 Karne Notu
Sosyal Beceri	Correlation Coefficient		,152	,191	,271
	Sig. (2-tailed)		,025	,005	,000
	N	217	217	217	217
Lise 1 Karne Notu	Correlation Coefficient	,152		,599	,320
	Sig. (2-tailed)	,025		,000	,000
	N	217	217	217	217
Lise 2 Karne Notu	Correlation Coefficient	,191	,599		,438
	Sig. (2-tailed)	,005	,000		,000
	N	217	217	217	217
Lise 3 Karne Notu	Correlation Coefficient	,271	,320	,438	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	
	N	217	217	217	217

Tablo 52’de görüldüğü üzere boşanmamış ailedeki öğrencilerin lise 1, lise 2 ve lise 3 karne notu ile sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda lise 1 karne notu ile sosyal beceri puanı değişkeni arasındaki zayıf kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,152$; $p<0,05$). Lise 2 karne notu ile sosyal beceri puanı değişkeni arasındaki zayıf kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,191$; $p<0,05$). Lise 3 karne notu ile sosyal beceri puanı değişkeni arasındaki zayıf kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,271$; $p<0,05$).

Tablo 53. Boşanmış Ailedeki Öğrencilerin Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 Karne Notu İle Kaygı Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkiler

		Kaygı Düzeyi	Lise 1 Karne Notu	Lise 2 Karne Notu	Lise 3 Karne Notu
Lise 1 Karne Notu	Correlation Coefficient		,642	,677	,062
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,575
	N	84	84	84	84
Lise 2 Karne Notu	Correlation Coefficient	,642		,739	,156
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,157
	N	84	84	84	84
Lise 3 Karne Notu	Correlation Coefficient	,677	,739		,086
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,437
	N	84	84	84	84
Kaygı Düzeyi	Correlation Coefficient	,062	,156	,086	
	Sig. (2-tailed)	,575	,157	,437	
	N	84	84	84	84

Tablo 53’de görüldüğü üzere boşanmış ailedeki öğrencilerin lise 1, lise 2 ve lise 3 karne notu ile kaygı düzeyi puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda lise 1 karne notu ile kaygı düzeyi puanı değişkeni arasındaki orta kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,642$; $p<0,05$). Lise 2 karne notu ile kaygı düzeyi puanı değişkeni arasındaki orta kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,677$; $p<0,05$). Lise 3 karne notu ile kaygı düzeyi puanı değişkeni arasındaki zayıf kuvvetli ilişki anlamlı bulunmamıştır ($r=,062$; $p>0,05$).

Tablo 54. Boşanmamış Ailedeki Öğrencilerin Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 Karne Notu İle Kaygı Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkiler

		Kaygı Düzeyi	Lise 1 Karne Notu	Lise 2 Karne Notu	Lise 3 Karne Notu
Lise 1 Karne Notu	Correlation Coefficient		,599	,320	,024
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,726
	N	217	217	217	217
Lise 2 Karne Notu	Correlation Coefficient	,599		,438	,001
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,986
	N	217	217	217	217
Lise 3 Karne Notu	Correlation Coefficient	,320	,438		-,035
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,610
	N	217	217	217	217
Kaygı Düzeyi	Correlation Coefficient	,024	,001	-,035	
	Sig. (2-tailed)	,726	,986	,610	
	N	217	217	217	217

Tablo 54’de görüldüğü üzere boşanmamış ailedeki öğrencilerin lise 1, lise 2 ve lise 3 karne notu ile kaygı düzeyi puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda lise 1 karne notu ile kaygı düzeyi puanı değişkeni arasındaki orta kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,599$; $p<0,05$). Lise 2 karne notu ile kaygı düzeyi puanı değişkeni arasındaki düşük kuvvetli ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=,320$; $p<0,05$). Lise 3 karne notu ile kaygı düzeyi puanı değişkeni arasındaki zayıf kuvvetli ilişki anlamlı bulunmamıştır ($r=,024$; $p>0,05$).

5.BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu kısmında, araştırma konusu olan anne babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin sosyal beceri ve kaygı düzeyi özellikleri açısından incelendiği alt problemlere ait bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1-Tartışma ve Yorum

Örnekleme grubu içerisinde, 150 kız, 151 erkek öğrenci yer almaktadır. Araştırmanın genel amacı, anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin sosyal beceri ve kaygı düzeylerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Bir diğer amacı da, öğrencilerin sosyal beceri ve kaygı düzeyinde anne-babanın boşanıp boşanmamış olmasına bağlı olarak bazı değişkenler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını araştırmaktır. Buna göre, bağımsız değişkenler, öğrencinin cinsiyeti, anne babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, ders başarısı, boşanmada ki yaşı, çocuğun kiminle yaşadığı, babasını ne kadar sıklıkla gördüğü ve annesini ne kadar sıklıkla gördüğüdür.

Köksal ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada duygusal zeka düzeyleri baştan kaçınıcı kardeş olduğuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Yapılan bazı çalışmalarda doğum sırasının ve kardeş sayısının sosyal beceri puanları üzerinde istatistiksel olarak önemli bir farklılığa sebep olmadığı saptanmıştır (Köksal, 1997).

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Aslıhan (1998)'ın boşanmış ve boşanmamış aile çocuklarıyla yaptığı araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

Reinherz tarafından 1984 yılında, Mechanic ve Hansell tarafından 1979 yılında yapılan çalışmalarda, tarafımızca yapılan bu araştırmada sonuçlarına paralel şekilde kızlar ve erkekler üzerinde boşanmanın etkileri açısından fark olmadığı saptanmıştır.

Farber vd. tarafından 1983 yılında, Frost ve Pakiz tarafından 1990 yılında yapılan çalışmalarda ise kız çocuklarının boşanmadan daha fazla etkilendiği yönünde bulgular tespit edilmiştir.

Yurt dışında yapılan çalışmalarının bazılarında, bu araştırmada elde edilen bulgular ile çelişen veriler belirlenmiştir. Guidubaldi ve Perry, 1985, Hetherington vd., 1979, Kurdek, 1987 ve Kaye, 1989 tarafından yapılan çalışmalarda erkek çocukların boşanmalardan daha çok etkilendiği yönünde bulgular saptanmıştır.

Öğrencilerin sosyal beceri puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin kaygı ölçeği puanlarının da cinsiyet ile arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin 84'ünün anne babası boşanmıştır. Çocukların 11'inin 0-3 yaş aralığında, 28'inin 4-6 yaş aralığında, 21'inin ise 7-9 yaş aralığında, 14'ünün 10-12 yaş aralığında, 10'nunun 13 veya üzeri yaş aralığında iken anne babaları boşanmışlardır.

Örnekleme grubu içinde öğrencilerin, ailelerinin boşandığı yaşları ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Kaygı ölçeğinin, ebeveynlerinin boşandığı yaş değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur.

Son dönemlerde yapılan pek çok çalışmada boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri incelenmektedir (Amato, 2000). Bu araştırmalar, boşanmış aile çocuklarının akademik, psikolojik, sosyal açıdan daha fazla problem

yaşadıklarını göstermektedir. (Amato, 2000:1269-1287; Walczak, Burns, 1999).

Amato' nun çalışması ile bu çalışmayı karşılaştırınca; boşanmış aile ergen çocuklarının problemler yaşamasıyla birlikte, boşanmamış ailedeki ergen çocuklarda da problemler görülmektedir. Amato ve Keith tarafından yapılan boşanmış aile çocuklarıyla ilgili çalışmada, bu çocukların psikolojik ve sosyal uyumlarının düşük olduğu, benlik saygısı, ders başarısı ve ebeveynleriyle ilişkilerinde sorun yaşadığı saptanmıştır (Amato, 1991: 26-41). Amato ve Keith' in çalışmasına ek olarak söylenebilir ki; ergen çocukların sorunlu olarak algıladıkları anne baba ilişkilerinde, kendileri de ebeveynleri ile problem yaşamaktadırlar. Anne babaları ile problem yaşamakta olan ergen çocukların ise ders başarılarının zayıf olduğu tespit edilmiştir.

Örnekleme grubu içinde 34 öğrenci çok başarılı, 224 biraz başarılı ve 53 öğrenci başarılı değildir. Anne babası boşanmış öğrenci sayısı 84, bu durumda boşanmanın okul başarı düzeyinde etkileri olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre ders başarısı değişkeni açısından anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Anne/babanın boşanmış olup-olmamasına göre sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanının lise 1 karne notu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal-Wallis H testi sonucunda boşanmış ve boşanmamış ailelerde sosyal beceri puanında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Anne/babanın boşanmış olup-olmamasına göre sosyal beceri puanı ve kaygı düzeyi puanının lise 2 ve 3 karne notu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal-Wallis H testi sonucunda boşanmış ailelerde sosyal beceri puanında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Boşanmış ailelerin çocuklarında kaygı boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha fazla oranda görülebilmektedir. Kaygı, sosyal beceri düzeyleri ile bire bir ilişkilidir. Her ikisi de birbirini etkilemektedir. Kaygı nedeni ile sosyal beceri düzeyi düşebiliyor iken sosyal beceri düzeyi düşük olması nedeni ile de kaygı ortaya çıkabilmektedir.

Boşanmış ailedeki öğrencilerin sosyal beceri puanları ile kaygı düzeyi puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki pozitif anlamlı bulunmuştur.

Boşanmamış ailede yaşayan çocukların %10'unda sosyal problemler ve ciddi psikolojik problemler gözlenirken, ebeveynleri boşanmış çocuklarda bu oran %20-25'lere kadar yükselmektedir (Amato, 1991).

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olmasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre anne-baba boşanması değişkeni açısından ailelerde anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Park tarafından yapılan çalışmada ergen çocukların sosyal becerilerini etkileyen dört önemli faktör olduğu saptanmıştır. Bunlar içerisinde ebeveynler ile olan ilişki önemli yer almaktadır (Park, 2004).

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal -Wallis H Testi sonuçlarına göre anne ile ilişki değişkeni açısından boşanmış ve boşanmamış ailelerde sosyal beceri ve boşanmış ailelerde kaygı düzeyi puanında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Yapılan anket çalışmasından elde edilen puan ortalamalarıyla, Anne/Babanın Boşanmış Olup-Olmamasına Göre Sosyal Beceri Puanı ve Kaygı Düzeyi Puanı Arasındaki Farkın Önemlilik Testine yönelik yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre baba ile ilişki değişkeni açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Wallerstein ve Kelly (1980) yaptıkları çalışmada boşanma sonrası 2-18 yaş arasındaki çocukların % 50'sinden fazlasında kaygı ve ayrılık olayı ile yakından ilgilenme durumunu tespit etmişlerdir. Bu bulgular bu çalışmada elde edilen veriler ile paralellik göstermektedir.

Bu araştırma ile benzer olarak, Öztürk'ün (2006) 9-13 yaş grubu üzerinde yaptığı araştırmanın bulgularına göre tek ebeveynli çocukların kaygı düzeyi, boşanmamış aileye sahip olan çocukların kaygı düzeylerine göre daha yüksektir. Aynı bulgular Aral ve Başar'ın (1998) çalışmalarıyla da desteklenmektedir.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1-Sonuç

Boşanma sonrasında ergen çocukların hayatları değişmektedir. Alıştıkları hayattan, çevreden, arkadaşlarından ve diğer ebeveynenden ayrılmak ergen çocuklarda kaygı belirtilerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Boşanma sonrasında çocuklar anne ve babalarını kaybetme hissi yaşamaktadır. Boşanma olayında anne babadan birinin evden ayrılması, yeni okul, arkadaşlar ve ev düzenindeki değişimler çocukların uyumlarını güçleştirerek, sosyal becerilerini olumsuz etkilemektedir. Buna bağlı olarak insanlarla iletişimlerini azalmaktadır.

Bu araştırma neticesinde elde edilen bulgular boşanan ebeveynlerin ergen çocuklarında, boşanmayan ebeveynlerin ergen çocuklarına göre kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu ve sosyal becerilerinin ise daha düşük olduğu bu durumda ders başarısı ile birebir ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler kaygı düzeyi arttıkça sosyal beceri düzeyinin ve ders başarı düzeyinin düştüğünü, kaygı düzeyi azaldıkça, sosyal beceri ve ders başarı düzeyinin yükseldiğini göstermiştir. Ayrıca kaygı düzeyi ile sosyal becerinin ilişkili olduğu, biri düştükçe diğerinin arttığı görülmüştür.

Sosyal beceri düzeyi yüksek olan ergenler boşanmanın olumsuz etkilerinden çabuk sıyrılabilen ve kaygı belirtileri daha az gösterebilmekte ya da hiç göstermemektedirler. Ders başarıları daha yüksek olabilmektedir.

6.2-Öneriler

Yapılan çalışmada boşanmış ailelerin çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ve kaygı düzeyleri ile ders başarısının ilişkili olduğu görülmüştür. Konu ile ilişkili yapılan öneriler şu şekilde sıralanmaktadır;

- Boşanan ebeveynlerin ergen çocuklarının boşanmayan ebeveynlerin ergen çocuklarına göre daha fazla kaygı ve sosyal beceri sorunu yaşamaları, sosyal beceri sorunu fazla olan ergenlerin ders başarısını daha düşük olması, ebeveynlerin ergenlerin sosyal becerilerini geliştirecek imkanlar yaratmasını gerekli kılmaktadır.
- Boşanan ebeveynlerin ergen çocuklarının sosyal becerilerinin düşük olması, bununda kaygı düzeyinin yüksekliği ile ilişkili olduğunun bulunması, kaygı düzeyi arttıkça sosyal becerilerin düşmesi, ergenlerde kaygı oluşturan etkenlerin azaltılması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle ergenleri kaygıya sürükleyen etkenlerin tespiti ve giderilmesine ebeveynlerin önem vermesi önerilmektedir.
- Ergenlerin anne babaları ile görüşme sıklığı azaldıkça kendilerini yalnız hissetme ve kaygı düzeyleri artmaktadır. Ergenler her iki ebeveyninden ayrı yaşıyorlarsa ebeveynlerin ergen çocukları ile mümkün olduğunca sık görüşmeleri ve iyi ilişkiler geliştirmeleri, ergenin bir ebeveyn ile yaşaması durumunda da evden ayrılan ebeveynin ergen çocukla iyi ilişkiler geliştirmesi ve sık görüşmesi önerilmektedir.

Bu bölümde bahsedilen önerilerin gerçekleştirilmesi durumunda ergen çocuklar, ebeveynleri ayrılışlar bile kişisel gelişimlerini tamamlayarak, kaygı düzeyi az, başarılı ve sosyal beceri düzeyi yüksek ergen çocuklar olabileceklerdir. Sosyal beceri düzeyi yüksek ergen çocukların kaygı yaşamaları daha az olasıdır. Kaygı düzeyinin düşük olması durumunda ders başarıları olumsuz yönde çok etkilenmeyecektir.

KAYNAKÇA

- Arıkan Ç. (1992). Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik Ve Boşanma. Ankara: Şafak Matbaası.
- Armağan, S. ve Armağan, İ. (1988). Toplumbilim. İzmir: Barış Yayınları.
- Amato, P. R (2001). Children and Divorce In The 1990's. An Update At The Amato and Keith (1991) Meta-Analysis. Journal of Family Psychology, 1, (15), 20-24.
- Aral, N., Başar F., (1998). "Boşanmış aileye sahip olan ve olmayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi" VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 9-11 Eylül, <http://www.pegem.net/akademi/kongre> (20 Şubat 2009).
- Asiltürk, A. (2004). Boşanma ve Velayet. Popüler Psikiyatri Dergisi,1, (17), 17-21.
- Aslıhan M.N. (1998). Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Çocukların Öz-Kavramı, Depresyon Düzeyi ve Akademik Başarılarının Yaş ve Cinsiyet Yönünden Karşılaştırılması, Eğitim Bilimleri Programı Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcıoğlu, H. (2005). Etkinliklerle Sosyal Beceri Eğitimi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aydın, A. G. (1985). Sosyal başarı eğitimi ile sosyal beceri eğitiminin öğrenilmiş çaresizlik davranışının ortadan kaldırılmasına etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bacanlı, H., Matson F. (2003). Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin (Messy) Türkçe'ye Uyarlanması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 1, (3), 12-15.
- Bacanlı, H. (2005). Gelişim ve Öğrenme. Ankara. Nobel Yayınları.
- Bee, H. (2009). Çocuk Gelişim Psikolojisi. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Beydoğan, M. (1992). Eğitim Psikolojisi Ders Notları. İzmir
- Bilir Ş, Dabanlı D. (1981). Ailede Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdiği Tepkiler Ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler, Sağlık Dergisi, 1,(12), 193-206.
- Brown B. (1997). Boşanma ve Çocuğunuz. Ankara: HYB Yayıncılık.

- Burke R. J.(1995). “Incidence And Consequences Of Sexual Harassment İn A Professional Services Firm”. *Employee Counselling Today*, 1, (3), 23-29.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (Ed). (2004). *Mutlu ve Sağlıklı Yarınlar İçin Anne-Baba Eğitimi*. Ankara: Eğitim Kitapevi.
- Çifçi, İ. ve Sucuoğlu, B. (2004). *Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Cole, M, Cole, S, Lightfoot, C. (1996). *The development of children*. NewYork: WH Freeman and Company.
- Dabanlı, D., Bilir, Ş. (1991). *Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler, Aile Yazıları III, Birey, Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi 5/3*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Dallos, R. (1990) “Moral development and the family: The generisis of crime”, *Journal of Crime and Society*, 2 (4) 371-402.
- Erdoğan, A. (2005). *Çocuklarda Korku, Kaygı, Fobiler ve Panik Atak*. *Dijital Dergisi*, 1,(1), 10-13.
- Frankenberger, M. B., Lane, K. L., Bocian, K. M. And others. (2005). *Students withor at Risk for Problem Behavior: Betwix tand Between Teacherand Parent Expectations*. *Preventing School Failure*,1, (2), 10-17.
- Genç, S. Z. (2005).“İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, cilt yok.(13), 41- 54.
- Gençtan, E. (1993). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar*. (10. basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Gençtan, E. (1993). *İnsan Olmak*. (16. basım). İstanbul: Remzi Kitapevi
- Güçlü, N. (1998). *Eğitim Yöneticiliği ve Sosyal Beceriler*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Kaynaroğlu, N. (1984). *Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Ailelerin, Altı Yaş Grubu Çocuklarındaki Psiko-Sosyal Özelliklerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış doktora Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kiely J., Henbest, A.,“Sexua lHarassment At Work: Experiences From An Oil Refinery”.*Women in Management Review*, 15(2), 65-77.

- Kim Steve, Kleiner, B.H., (1999), "Sexual Harassment In The Workplace", Equal Opportunities International,1, (2/3/4), 18.
- Kozacıoğlu, G. Ve Ekberzade, H. (1994). Zihin Özürlü Çocukların Ailelerinde Depresyon ve Kaygı Araştırması. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimler Dergisi, 2,(6), 162.
- Köksal, A. (1997). Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Empatik Becerilerinin ve Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Horney, K. (1995). Çağımızın Nevrotik Kişiliği. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Maccoby, E. E., Buchanan, M. C., Mnookin, H. R., ve Dornbusch, M. S. Postdivorce Roles of Mothers and Fathers in the Lives of Their Children. Journal of Family Psychology, 3, (7), 24-38.
- Merrell, W. K., Gimpel, G.A. (1997). Social Skills Of Children And Adolescents: Conceptualization, Assessment, Treatment, Lawrence Erlbaum, New Jersey.
- Özbay Y. (2004) . "Üstün Yetenekli Çocuk ve Ergenlerin Psikososyal Özellikleri". Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (22), 23-27.
- Özen, Ş., D. (1998). " Eşler arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri 2: Sosyal Destek". Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 2, (6), 83-88.
- Özgüven, İ. E. (2001)Ailede İletişim ve Yaşam. Ankara: PDREM Yayınları,
- Özpoyraz, N. ve Kulan, E. (2005). Anksiyete Bozuklukları. Ulusal Psikiyatri Kongresi Özet Dergisi, 17(4),176-185,
- Öztürk, S., (2006). Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Reifman, A. Villa, L. C. Amans, J. A. Rethinam, V. &Telesca, T. Y. (2001). Children of Divorce in the 1990s: A meta-analysis. Journal of Divorceand Remarriage,1, (1), 24.
- Riggio, R. E. (1986). "Assesment of basic social skills", Journal of Personality and Social Psychology,3,(3), 649-660.
- Riggio, R. E. (1989a).Social Skills Inventory Manual, USA: Consulting Psychologists Press.
- Riggio, R. E., D. Coffaro, J. Tucker (1989b). "Social skills and empathy", Personality and Individual Differences, 10,(1), 93-99

- Salk, L. (1998). Çocuğun Duygusal Sorunları. (7. baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Santrock, J. W. (2012). Yaşam Boyu Gelişim. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Sevinç, M. (2003). Erken Çocuklukta Gelişim Ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şirvanlı, Ö. D. (1998). Esler Arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerinde Etkileri, Davranış ve Uyum Problemleri. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 6 ,(6), 19-29.
- Sümbüloğlu, V.ve Sümbüloğlu, K. (2016). Biyoistatistik. (17. Baskı). Ankara: Hatipoğlu Basımevi.
- Walczak Y, Burns, S.(1999). Boşanma ve çocuk üzerine etkileri. Çev. İ. Ersevim. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Wallerstein, J., S., Kelly, J., B., (1980). “Effects of divorce on the visiting fatherchild relationship”, Am J Psychiatry, 137:1534-1539
- Yavuzer, H. (1999). Çocuk Psikolojisi. (18. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1999). Ana-Baba ve Çocuk. (12. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, K. P. (2003). Boşanıyoruz; Ya Çocuklar!... Aile Eğitim Danışmanlığı Bülteni Dergisi, 1,(18), 8-13.
- Yorbık, Ö. (2006). Çocuklukta Anksiyete Bozuklukları. Ankara: HYB Basım Yayın.
- Yörükoğlu, A. (1978). Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yörükoğlu, A. (2000). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. (6. basım). Ankara: Özgür Yayınları.
- Yüksel, F. A. Ve Yurdaşık, B. (2000). Korkular ve Sıkıntılar. Ankara: Özgür Yayınlar.
- Yüksel, G. (1997a), “ Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yüksel, G. (1997b), Sosyal beceri envanterinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları”, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2, (9), 39-48.

Yüksel, G. (2004). Sosyal beceri envanteri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd.
Şti.

Ek 1- Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda sizinle ve aileniz ilgili bazı sorular bulunmaktadır. Sizden alınan bu bilgiler bir araştırmada kullanılacak, verdiğiniz yanıtlar yalnızca benim tarafımdan bilinecektir. Araştırma sonuçlarının güvenilir olabilmesi için lütfen hiçbir soruyu atlamadan, içtenlikle doldurunuz. Yardımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Elif Nur İymen

İstanbul Arel Üniversitesi

Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1) Cinsiyetiniz : ( ) K ( ) E

2) Doğum tarihiniz gün ay ve yıl olarak yazınız :

...../...../.....

3) Annenizin mesleği :

4) Babanızın mesleği :

5) Annenizin eğitim durumu :

( ) Okur-yazar değil ( ) İlkokul ( ) Lise ( ) Üniversite

( ) Yüksek lisans ve üzeri

6) Babanızın eğitim durumu :

( ) Okur-yazar değil ( ) İlkokul ( ) Lise ( ) Üniversite

( ) Yüksek lisans ve üzeri

7) Kaç kardeşin var (yuvarlak içine alarak işaretleyiniz) :

a) Kardeşim yok b) 1 c) 2 d) 3 veya daha üzeri

8) Sence derslerinde ne kadar başarılısın?

( ) Çok başarılıyım ( ) Biraz başarılıyım ( ) Başarılı değilim

9) Lise 1. sınıf karne ortalamanız nedir? (100 lük not sistemine göre doldurunuz.) :

a)0-40 başarılı değil b) 40-80 biraz başarılı c)80-100 çok başarılı

10) Lise 2. sınıf karne ortalamanız nedir? (100 lük not sistemine göre doldurunuz.) :

a)0-40 başarılı değil b) 40-80 biraz başarılı c)80-100 çok başarılı

11) Lise 3. sınıf karne ortalamanız nedir? (100 lük not sistemine göre doldurunuz.) :

a)0-40 başarılı değil b) 40-80 biraz başarılı c)80-100 çok başarılı

12) Kendini yalnız hisseder misin?

( ) Her zaman ( ) Bazen ( ) Hiçbir zaman

13) Annenle ilişkin nasıl?

( ) Çok iyi ( ) İyi ( ) İyi değil ( ) Hiç iyi değil

14) Babanla ilişkin nasıl?

( ) Çok iyi ( ) İyi ( ) İyi değil ( ) Hiç iyi değil

15) Anne babanız boşandılar mı?

( ) Evet ( ) Hayır

Eğer cevabınız hayırsa bundan sonraki kısmı boş bırakabilirsiniz; anketimizin sonuna geldiniz. Katılımınız için teşekkürler.

16) Anne babanız boşandığında kaç yaşındaydınız?

( ) 0-3 ( ) 4-6 ( ) 7-9 ( ) 10-12 ( ) 13 ve üzeri

17)Anne babanız ayrı ise şu anda kiminle yaşıyorsunuz?

- ( )Annemle
( )Babamla
( )Diğer.....

18)Babanızı ne kadar sıklıkla görüyorsunuz?

- ( )Her gün görüyorum
( )Haftada bir görüyorum
( )İki haftada bir görüyorum
( )Yılda bir görüyorum
( )Hiç görmüyorum

19)Annenizi ne kadar sıklıkla görüyorsunuz?

- ( )Her gün görüyorum
( )Haftada bir kez görüyorum
( )İki haftada bir görüyorum
( )Yılda bir görüyorum
( )Hiç görmüyorum

Ek 2- Sosyal Beceri Envanteri

Sevgili Öğrenciler,

Bu ölçek sosyal beceri düzeyinizi ölçmek amacıyla, günlük yaşantınızda ortaya koyduğunuz sosyal beceri davranışlarını içeren cümlelerden oluşmuştur. Aşağıdaki cümleleri dikkatle okuyunuz. Her bir cümle dört şıktan oluşmaktadır. Okuduğunuz cümle size hiç uygun gelmiyorsa 1'i, size biraz uygun geliyorsa 2' yi, genellikle uygun geliyorsa 3' ü, tamamen uygun geliyorsa 4'ü işaretleyiniz.

		1 hiç	2 bazen	3 genelde	4 tamamen
1	Grup içinde konuşmak istediğimde, izin alırım				
2	Grup içinde rahatlıkla konuşurum .				
3	Sınıfa yeni gelen bir arkadaşın yanına gidip onunla tanışırım .				
4	Hoşlandığım insanlarla yakınlık kurarım .				
5	Arkadaşlarıma beğendiğim özelliklerini söylerim .				
6	Arkadaşlarının hatalı yönlerini kendilerine söyler ve uyarırım.				
7	Gerektiğinde teşekkür etmeyi ihmal etmem.				
8	Ortamdan ayrılırken “iyi günler” demeyi unutmam .				
9	Grup içinde birtakım görevler alırım .				
10	Kırdığım veya üzdüğüm kişilerin gönülünü alırım .				
11	Derste anlamadığım yerleri öğretmenime sorarım .				
12	Doğru bildiğim konuları her yerde savunurum .				
13	Gördüğüm aksaklıkları ilgili kişilere bildiririm .				
14	Grup içinde yapılacak faaliyetlere ilişkin önerilerde bulunurum .				
15	Problemlerimi kendim halledemediğimde, yardım isterim .				
16	İlgi duyduğum sosyal faaliyetlere katılırım.				
17	Birbirlerini tanımayan arkadaşları tanıştırırım .				
18	Anlatılanları dikkatle dinlerim .				
19	Sınavdan iyi not alan arkadaşları tebrik ederim .				
20	Derslerimi bitirince, eğlenecek bir şeyler bulurum.				

Ek 3- Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri

DURUMLUK VE SÜREKLİ KAYGI ÖLÇEĞİ

İsim:.....Cinsiyet:.....

Yaş:..... Meslek:.....Tarih:...../...../.....

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		H İ Ç	B İ R A Z	Ç O K	T A M A M İ Y L E
1.	Şu anda sakinim	(1)	(2)	(3)	(4)
2.	Kendimi emniyette hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
3.	Su anda sinirlerim gergin	(1)	(2)	(3)	(4)
4.	Pişmanlık duygusu içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Şu anda huzur içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
6.	Şu anda hiç keyfim yok	(1)	(2)	(3)	(4)
7.	Başıma geleceklerden endişe ediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
8.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
9.	Şu anda kaygılıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
10.	Kendimi rahat hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
11.	Kendime güvenim var	(1)	(2)	(3)	(4)
12.	Şu anda asabım bozuk	(1)	(2)	(3)	(4)
13.	Çok sinirliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
14.	Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
15.	Kendimi rahatlamış hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
16.	Şu anda halimden memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
17.	Şu anda endişeliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
18.	Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
19.	Şu anda sevinçliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
20.	Şu anda keyfim yerinde.	(1)	(2)	(3)	(4)

DURUMLUK VE SÜREKLİ KAYGI ÖLÇEĞİ- Devamı

		Hh e i m ç e b n i r h e z m a e m n a n	B a z e n	Ç o k z a m a n	H z e a m m e a n n h e r
21.	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
22.	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
23.	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
24.	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
25.	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım	(1)	(2)	(3)	(4)
26.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
27.	Genellikle sakin, kendine hakim ve soğukkanlıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
28.	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
29.	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
30.	Genellikle mutluyum	(1)	(2)	(3)	(4)
31.	Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
32.	Genellikle kendime güvenim yoktur	(1)	(2)	(3)	(4)
33.	Genellikle kendimi emniyette hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
34.	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım	(1)	(2)	(3)	(4)
35.	Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
36.	Genellikle hayatımdan memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
37.	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	(1)	(2)	(3)	(4)
38.	Hayal kırıklıklarımı öylesine ciddiye alırım ki hiç unutmam	(1)	(2)	(3)	(4)
39.	Aklı başında ve kararlı bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)
40.	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor	(1)	(2)	(3)	(4)